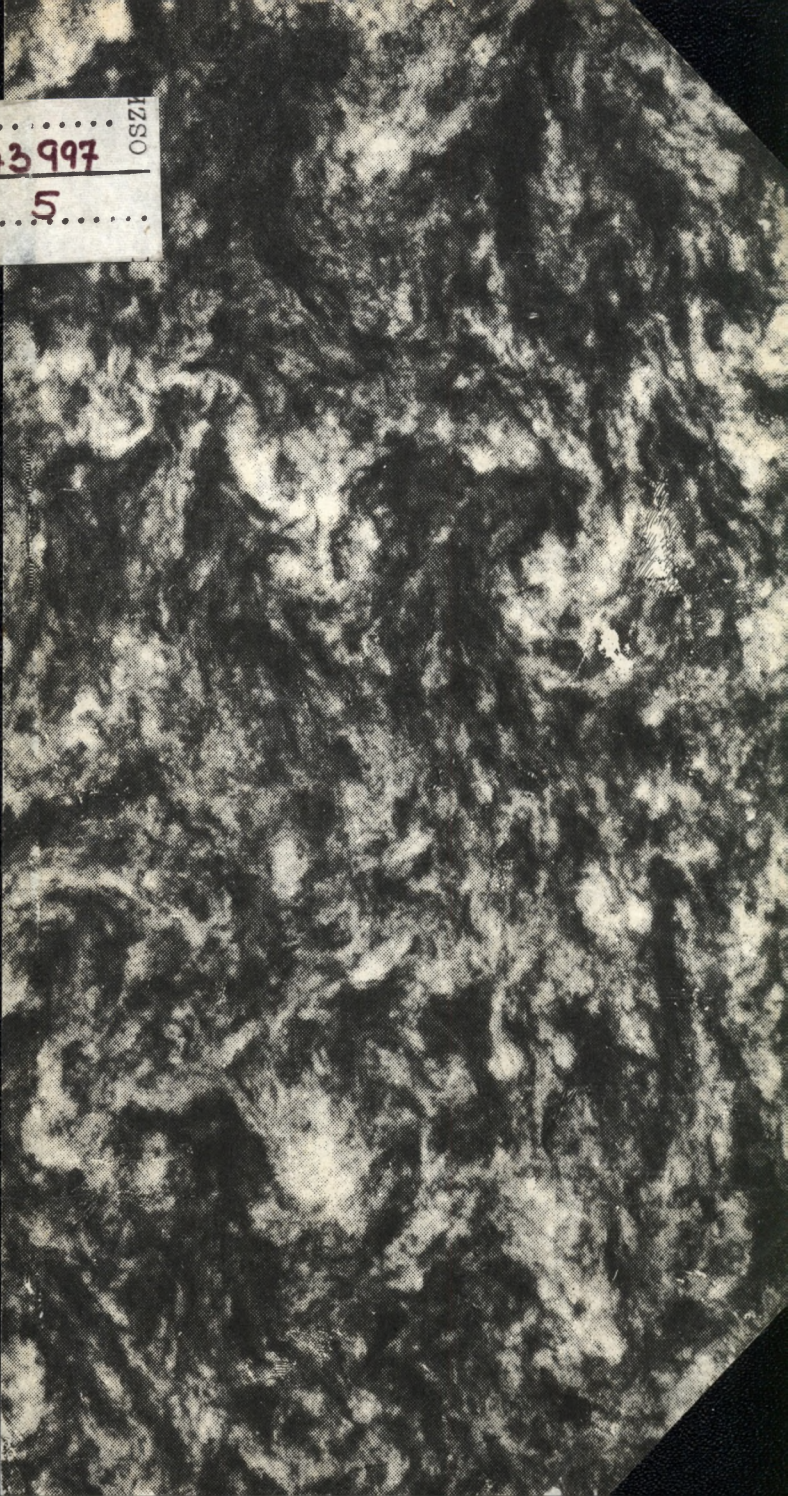

.....
43997
.....
5
.....

OSZO

A HAGYOMÁNY GYÖNGYEI

A TALMUD KÖNYVEI

BUDAPEST

A HAGYOMÁNY GYÖNGYEI

A TALMUD KÖNYVEI

SEBUOTH — ZEBACHIM — CHULLIN —
BECHOROTH — MENACHOTH — ARACHIN —
THEMURA — MEÍLA — THAMID —
MIDDOTH — NIDDA

AZ EREDETI TALMUDI SZÖVEG ALAPJÁN

DR. MOLNÁR ERNŐ

„GARAI“ IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T.

43.997/5

(E2)

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B 1610/1981
LELTÁRI SZÁM

שבועות

Sebuoth.

Esküvések.

A Sebuoth traktátus az esküvéseknek két főfajtáját különbözteti meg: *sebuath bittuj* (meggondolatlanul tett esküvés) és *sebuath sav* (hiábavaló módon, ok nélkül tett eskü). Az esküt vagy tanúk teszik, vagy a vádlott, vagy a vádló. Esküt bérvitákban, üzleti perekben stb. tesznek. A traktátus első hét fejezete mindezeket részletesen kifejti. A nyolcadik (utolsó) fejezet az őrizők négy fajtájáról szól: aki bérért őriz; aki bér nélkül őriz; aki kölcsönbe vesz egy tárgyat és megőrzi; s végül aki bérel valamit és megőrzi.

Az eskü.

Jer és lásd! Oly dolgokat is, amelyeket a tűz meg nem emészt, el tud pusztítani a hamis eskü. R. Józsuá szerint ezt csak a (szándékosan) hamis eskü teszi, r. Józse szerint azonban az olyan eskü is megteszi, amelyet igaz eskünek tart az ember.

Ment egy asszony a szomszédnőjéhez, hogy valami tésztát készítsen ott magának és volt a zsebében két denárja. Ez a két pénzdarab beleesett a tésztába, megsütötték a kenyérral egyben. Az asszony hazament, kereste a két denárját, de nem találta. Szomszédnőjéhez fordult tehát s így szólt ehhez:

— Add vissza a két denáromat, mert itt vesztettem el a te házában!

A szomszédasszony így felelt:

— Én semmit sem tudok erről; temessék el a fiamat, ha tudok e dolgról.

A fia meghalt. Amint a temetőből visszafelé jöttek, halotta az emberek nyilatkozatait:

— Ha úgy lett volna a dolog, ahogy mondta, bizony nem éri ez a csapás!

Az asszony megismételte esküjét, most már második fia életére. Ez is meghalt. Mikor az emberek nála jártak, hogy vigasztalják és a szokásos toron a kenyérnek végére értek, kiesett a kenyérből a két denár.

Azért szokták mondani:

— Ha ártatlan vagy, ha bűnös, csak sohase esküdjözzél.

A tudós tisztelete a bíróság előtt.

Rabba bar Rab Huna így szólt:

— Ha valamely tudós tanuskodni tud, de nincs ínyére, hogy tanuskodni olyan bíró elé járuljon, aki nálánál alacsonyabb rendű, nem kell odamennie. Rab Séséth bar Rab Idi így szólt: — Mi is akként tanultuk: ha valaki zsákot vagy kosarat talált és nem tartja magához méltónak, hogy fölemelje, nem kell fölemelnie.¹

Ez azonban csak pénzvita esetében van így, ellenben ha tilalomról van szó (például, ha valami asszony azért jön a bíróhoz, hogy engedelmet kapjon tőle új házasságkötésre, a bíró tanítványa pedig tudja, hogy a férj még él), akkor Salamon példabeszédei 21. fejezetének 30. része irányadó: „Semmi bölcsesség nincsen, semmi értelem és semmi tanács az Örökkévaló ellen.“ Ott, ahol Isten nevét megszentsegtelenítenék, inkább nem tanusítanak tiszteletet a tanítómester iránt.

Rab Amemar tanuskodhatott volna Mar Zutrának; ez megjelent Amemar előtt. Midőn Amemar *leültette* mindvalamennyiöket, Rab Asi így szólt Amemarthoz:

— Hiszen megmondta Ula: Az ellentétes fölfogás² csak a peres felekre vonatkozik, de amikor tanukról van szó, általános az a nézet, hogy ezeknek *állniok* kell.

Amemar ekkor így szólt Rab Asihoz:

— Ez (hogy a tanuknak állniok kell) bizonyos rendelkezés, az pedig (hogy a tudósok iránt tiszteletet kell tanusítani)

¹ Ámbár kötelesség fölemelni a talált tárgyat és eljuttatni a tulajdonosához.

² Amelyben az a vélemény jut kifejezésre, hogy a kijelentéseket a bíró előtt *ülve* is megtehetik.

szintén bizonyos rendelkezés; ez utóbbi rendelkezés azonban, hogy a tudós iránt (tulajdonképpen a Thóra iránt) tiszteletet kell tanusítani, előbbrevaló.

„A hazugság beszédétől maradj távol!”

— Honnan tudjuk, hogy a bírónak, ha társát rablónak tudja, nem szabad ezzel atyafiságra lépnie? S ugyanígy a tanunak, ha tudja, hogy társa rabló, nem szabad ezzel atyafiságra lépnie? Mózes II. könyve 23. fejezetének 7. részéből, ahol meg van írva: „A hazugságnak beszédétől pedig maradj távol!”

Miből tudjuk továbbá, hogy a bírónak, ha tudja, hogy valamely jogi álláspont hazug, nem szabad azt mondania: Mivelhogy a tanuk (a dolgot igaznak) mondják, szerintük döntöm el a pert és hadd kerüljön a lánc a tanuk nyakába?! Abból tudjuk ezt, mert meg van írva: „A hazugságnak beszédétől maradj távol!”

Miért tudjuk, hogy a tanítványnak, ha tanító mestere előtt ül és látja valamely szegény ember ártatlanságát és gazdagnak bűnösségét (mestere pedig ellenkezőképpen ítélte), nem szabad hallgatnia? Azért, mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől maradj távol!”

Honnan tudjuk, hogy a tanítványnak, ha látja, hogy tanító mestere valamely jogi kérdésben téves útra tér, nem szabad azt mondania magában: — Megvárom, míg végez az ügyel, akkor aztán felboritom ítéletét és a magam vélekedése szerint épitem fel, hogy ezt a jogesetet majd én rólam nevezék el?! — Ezt is onnan tudjuk, mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől maradj távol!”

Honnan tudjuk, hogy annak a tanítványnak, akihez tanító mestere így szól: — Tudod, hogy én, még ha száz minát is kínálnak, hazugságot nem mondok. Nos, nekem valaki egy unciával tartozik, de erre csak egy tanum van (ugyan légy te a másik tanum), — nem szabad ily kérést teljesítenie? Onnan, mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől maradj távol!”

Kérdés. Vajjon ezekből a szavakból kell-e hát ezt megtudnom: „A hazugságnak ügyétől maradj távol!” Hát ebből kellene ezt megtudnom? Hisz ez nyilvánvaló hazugság és a Thóra

(tulajdonképpen a Legfőbb Irgalmasság) megmondta (Mózes II. könyve 20. fejezetének 13. része): „Ne mondj a te felebarátod ellen hamis tanúságot!” — Ámde arról van szó: Ha valamely tanítómester így szól tanítványához: „Valóban van egy tanum, gyere te is, állj oda (a bíróság elé), de semmit sem kell mondanod, szájadból tehát a legcsekélyebb hazugság sem fog hangzani,¹ — még ez is tilos, mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől maradj távol“.

— Honnan tudjuk, hogy annak, aki a társától egy *mina* követelést akar behajtani, nem szabad így szólnia: „Kétszázat fogok követelni rajta, hogy az egy minát elismerje és nekem esküdni legyen kénytelen s én aztán e réven másfelől is esküt görditek reá?!“² Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől maradj távol!“

Honnan tudjuk, hogy amikor valakinek egy *mina* követelése van a társán és kétszázat követel rajta, az adósnak nem szabad így szólnia: — A bíróság előtt letagadom majd tartozásomat, künn pedig, a törvényszék épülete előtt, elismerem, hogy ne kötelezhessen esküre és ne zúditson rám esküt másfelől? — Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől távol maradj!“

Honnan tudjuk, hogy amikor egy minát hárman követelnek valakin, nincs-e úgy, hogy egyikük a panaszos és ketten a tanuk, még pedig azért, hogy behajtván a minát, osztozkodjanak rajta?! Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől távol maradj!“

Honnan tudjuk, hogy amikor ketten állnak a bíróság előtt, az egyik rongyosan, a másik pedig olyan selyem ruhában, melynek száz *mina* értéke is van, ehhez így szólnak: — Öltözzél úgy, ahogy amaz, vagy pedig adj arra olyan ruhát, amilyen a tied?! Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől távol maradj!“ — Ha ilyen (t. i. gazdag) emberek jelentek meg Rabba bar Rab Huna előtt, ez így szólt hozzájuk: Vessétek le a finom sarutokat s úgy jöjjetek a bíróság elé!

¹ Az alperes azonban, kit jelenléted abba a hitbe ejt, hogy „két tanum van“, az igazság megvallására fogja adni fejét.

² Más vitás ügyben, amelyben letagadással igyekszik majd kibujni, esküre pedig csak abban az esetben kötelezhető, ha már amúgy is esküdni kell.

Honnan tudjuk, hogy a bírónak nem szabad meghallgatnia az egyik peres fél szavait (érveit) mindaddig, míg csak bírótársa meg nem érkezik? Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől távol maradj!”

Honnan tudjuk, hogy az egyik peres félnek nem szabad a maga érveit (szavait) a bíróval közölnie (tulajdonképpen megszívleltetnie) mindaddig, amíg csak meg nem érkezik társa is? Mert meg van írva: „A hazugságnak ügyétől távol maradj!”

Rab Kahana úgy tanulta (értette meg), hogy ebből a versből: „Hazug beszédet ne támassz!” ez olvasandó ki: „Ne engedd, hogy hazug beszédet támaszthassanak (mesélhessenek).“

Birák előtti eskü.

*Birák előtti eskü*¹ Ha a (felperes) követelése két ezüstpénz, (az alperes) azonban csak egy peruta² értékű követelést ismer el, de ez, amit elismer, nem olyan jellegű dolog, mint amit követelnek tőle, úgy (az alperesnek) nem is kell esküt tennie igazára. Hogyan? (Például:)

— Két ezüstpénzzel tartozol nekem, — mondja a felperes.

— Nem tartozom neked, csak egy perutával,³ — úgy nem kell esküt tennie. (De ha a felperes így követel:)

— Két ezüstpénzzel és egy perutával tartozol nekem!

— Nem tartozom neked, csak egy rézperutával, — úgy az alperesnek meg kell igazára esküdnie.

— Egy minával tartozol nekem, — követel a felperes.

— Semmivel sem tartozom neked, — válaszol az alperes, — és így nem kell esküt tennie.

— Egy minával tartozol nekem! (— követel a felperes. Az alperes válaszol:)

— Nem tartozom, csak ötven dénárral! — így már meg kell igazára esküdnie.⁴

¹ Mikor részleges bevallása alapján a bírák az alperest megesketik állítására.

² Kis rézpénz.

³ Mert az ezüstpénz és a rézperuta más-más anyagból való.

⁴ Mert a mina és a dénár ugyanabból a fémből veretnek.

— Még apám adott neked egy minát kölcsön! (— mondja a felperes. De az alperes:)

— Csak ötven dénárt kaptam volt! — úgy nem kell megesküdnie igazára, mert olybá vesszük, mint aki elvesztett tárgyat ad vissza.⁵

— Egy minával tartozol nekem!

— Ugy van! — Másnap a felperes így szól:

— Add meg!

— Már megadtam neked! — felel az alperes és nem kell esküt tennie. (De ha az alperes másnap másképp beszél s a kérésre így felel:)

— Nem is tartozom neked! — úgy meg kell esküdnie igazára.

— Egy minával tartozol nekem! — mondja a felperes.

— Ugy van!

— Majd tanúk jelenlétében add meg! — Másnap kéri:

— Add meg!

— Már megadtam! — válaszol az alperes. Ez esetben az alperesnek esküvel kell igazát bizonyítania, mert a felperes világosan kikötötte volt, hogy a pénz átadása tanúk jelenlétében történjék.

— Egy mérő arannyal tartozol nekem! — Ha az alperes így felel:

— Csak egy mérő ezüsttel tartozom! — nem kell esküt tennie.⁶ De ha:

— Aranydénárral tartozol nekem! — követel a felperes. És az alperes felel:

— Ezüstdénárral, pondionnal, perutával tartozom! — esküt kell letennie, mert mindez egyfajta pénzveret.

⁵ Mert az egész összeget letagadhatta volna.

⁶ Mert más-más anyagról van szó.

זבחים

Zebachim.

Vágóáldozatok.

A Zebachim traktátusa a Hatodik Rend (Kadásim = Szentségek) első könyve.

A Zebachim traktátusa a vágóáldozatokról szól, — hogyan kell az áldozatokat kezelni, hogy céljuknak megfeleljenek. Megtudjuk, miáltal válhatik az áldozati állat alkalmatlanná (pószul), miáltal válhatik utálattá (piggul), továbbá hogy elkövetett hibák dacára mint maradhat az áldozati állat mégis alkalmas. További fejezetek az áldozati cselekményekről, a madarak áldozásáról, a különböző áldozati állatok különböző szentségi fokáról, a papokat megillető áldozati részről, a szent helyen kívül bemutatott áldozatokról és sok más idetartozó dologról szólnak. A traktátus tizennégy fejezetre oszlik.

Áldozat bemutatásakor a szabályellenes cselekedetek és gondolatok az áldozatot hasznavehetetlenné teszik.

Ha az áldozati állat vérét az alább felsoroltak egyike fogta föl: valaki, aki nem pap, a gyászoló (a halálozás napján), a ma alámerített,¹ olyan pap, aki nem teljes öllözetében végzi e feladatát, az, akinek vezeklése még hiányos,² olyan pap, aki a kezét, lábát nem mosta meg, körülmetéletlen pap, tisztátalan s az, aki ülve, vagy tárgyakon, állaton, más ember lábán állva, végzi e műveletet — ily esetekben a felfogott vér elvetendő. Ha balkezevel fogta föl a pap, szintén elvetendő. R. Simeon szerint az ilyen vér is alkalmas marad. Ha előn-

¹ Ha még nem ment le a tisztulási fürdő után a nap föltte.

² Akinek még a megtisztulási áldozatokat kell meghoznia.

tölték a földre és onnan gyűjtötték egybe újra, elvetendővé vált. Ha a vért az oltár peremére, vagy nem az oltár alapja felé permeteztették, vagy pedig azt, ami (megpermetezés, meghintés) alant kell, a felső részre hintették, és megfordítva is, vagy pedig a belül³ szükségeset kívül alkalmazták, és megfordítva is, — az áldozati hús elvetendő, ámbár megevése nem kárhoztat kiirtásra.

Ha az áldozati állatot azzal a gondolattal ölik meg, hogy vérét, vagy valamely részét majd odakünn hintik el, áldozati darabjait vagy ezek egy részét odakünn fogják megpárolni, húsát vagy e húsnak egy olajbogyónyi részét odakünn fogják megenni, vagy a fark alatti bőr egy olajbogyónyi részét odakünn fogják megenni, az áldozati hús elvetendő, bár nem kárhoztat kiirtásra. Ámde, ha oly szándék párosul e gondolattal, hogy a vért vagy annak csak egy részét csak másnap fogják elhinteni, az áldozati húsdarabokat vagy ezek egy részét megpárolni, az áldozat húsát vagy annak olajbogyónyi részét megenni, vagy a farkbőr egy olajbogyónyi részét megenni, ez méltatlan dolog és az ily részek megevése kiirtásra kárhoztat.

A szabály ez: ha az ölés, a vérfelfogás, az odavitel, a meghintés azzal a szándékkal történik, hogy az ehető részeket vagy a megpárolásra alkalmasakat az előirt helyen kívül egyék meg vagy párolják meg, akkor az áldozat elvetendő, anélkül, hogy kiirtásra kárhoztatna; de ha az előirt időn túl, — annyira méltatlan, hogy kiirtással büntetendő. Csakis akkor azonban, ha a megengedettte tevő cselekvés⁴ a törvénynek megfelelően végeztelett.

Hogyan értendő a megengedettte tevő cselekvésnek törvényszerinti végzése? Ha az áldozati állat leölése mellékgondolat nélkül történt, vérenek felfogása, odavitele, elhintése azonban az előirt időn kívül,⁵ vagy pedig ha az állatot nem az előirt időben ölték le, a többi művelet azonban mellékgondolat nélkül végezték el, avagy ha a négy művelet egyike az előirt időn kívül történt, akkor a megengedettte tevő cselek-

³ Az aranyoltáron.

⁴ Tudniillik a meghintés; az áldozat csak ezáltal válik igazi áldozattá. Ha nem esett meg rendjén, az egész áldozás semmis.

⁵ T. i. azzal a gondolattal, hogy az előirt időn kívül fogják ezt elvégezni.

vés törvény szerint végeztetett. És mily esetekben nevezik nem a törvény szerint elvégzettnek? Akkor, amikor az ölés nem a maga előírt helyén, a többi művelet egyike pedig nem a maga előírt idejében esett meg, vagy megfordítva; avagy ha mind a négy művelet egyike a maga előírt helyén kívül esett meg; avagy ha a pészach-áldozat, illetve engesztelő áldozat nem a maga neve címén öletett le és a többi művelet egyike nem a maga idejében, vagy megfordítva; avagy pedig, ha mind a négynek valamelyike nem a maga neve címén végeztetett, — akkor mindez annyit jelent, hogy a megengedettte tevő cselekmény nem végeztetett törvény szerint.

Ha a gondolat az: hogy egy olajbogyónyt odakünn s egy olajbogyónyt másnap egyenek meg, vagy megfordítva; avagy félbogyónyt odakünn s félbogyónyt másnap egyenek meg s megfordítva, — akkor elvetendő, anélkül, hogy kiirtásra kárhozzatna. R. Jehuda azt mondja: — Ha az idő gondolata a helyét megelőzi, az áldozat elvetendő és kiirtásra kárhozzat. Ha pedig a hely gondolata előzi meg az időét, az áldozat elvetendő, anélkül, hogy kiirtásra kárhozzatna. Ha a gondolat az, hogy (nem a maga idejében s nem a maga helyén) félolajbogyónyt egyenek meg s félolajbogyónyt pároljanak meg, akkor az áldozat alkalmas marad; mert a megevést és a megpárolást nem számítják egybe.

Az oltár tüze.

Rab Huna így szólt Rab nevében: — A silói oltár kőből való volt, mert ezt tanították róla: R. Eliezer ben Jákób azt mondja: Mit jelentsen az, hogy az oltárról lévén szó, háromszor fordul elő ez a kitétel: kövek (Mózes II. 20, 22. és Mózes V. 27, 5. 6.)? Az első a silói oltárra vonatkozik, a második a nob-i és gibeon-i oltárra, a harmadik pedig a Templombelire. (Az Örökkévalóság Háza-belire.)

Rab Acha bar Ami ezt kérdezte: Az a tűz, amely Mózes idejében lejött az égből, a rézoltárról még csak Salamon idejében távolított el; az a tűz pedig, amely Salamon idejében jött le az égből, nem távolított el mindaddig, míg Manasse el nem érkezett és el nem távolította. Ha már most

a silói oltár kőből való volt, a tüzet eszerint nem kellett e még Salamon ideje előtt (a rézoltárról a kőből valóra) eltávolítani?

Felelet: Rab Huna éppúgy mint R. Nathan azt mondja: A silói oltár rézből való volt, öblös és kövekkel kitöltött. Rab Nachman bar Jiczhak ellenben következőleg felelt: Mit jelent az: nem távolítottát el? Nem távolítottát el egészen! Hogyan volt az? Mestereink azt mondják: A láng szikrát szórogatott. Rab Papa ezt mondta: A tűz lappangóan fészkelődött, majd itt volt, majd ott.

A második templom helye.

Bizonyos, hogy tudták a Templom helyét, mert hiszen a falak alapja fölismerhető volt; de honnan tudták az oltár¹ helyét? R. Eleázár azt mondta: Láttak valami (égi) oltárépítményt és Mihály, a nagy fejedelem állt mellette és áldozott rajta. R. Jiczhak, a kovács, ezt mondta: Látták Jiczhaknak a hamvait, amelyek azon a helyen voltak. Samuel bar Nachman ezt mondta: Azon az egész területen, ahol az Úr első háza állt, füstölő szerek illatát, azon a helyen pedig, ahol az oltár volt, tagok (elégetett hús) szagát érezték. Rabba bar Chana R. Jochanan nevében ezt mondta: Három próféta (Chaggai, Zacharja és Maleachi) jött velök (az izraelitákkal a fogságból arrafelé, egyik, aki bizonyosat tudott mondani nekik az oltár formájáról, másik, aki határozott felvilágosítást adott nekik az oltár helye felől és harmadik, aki bizonyoságot tett arról, hogy szabad áldozatot bemutatni Ház nélkül is.² Egyik boraithában ezt tanították: R. Eliezer ben Jákob azt mondja: Három próféta jött velük a fogságból, egyik, aki bizonyosat tudott mondani nekik az oltár formájáról és az oltár helyéről, egyik, aki bizonyoságot tett arról, hogy szabad áldozni Ház nélkül is és egyik, aki határozottan megmondta nekik, hogy a Thórát asszir betűkkel kell írni.

¹ A második templom építésekor.

² T. i. mielőtt a templom felépülne, az oltáron.

חולין

Chullin.

Közönséges (állatok).

A Chullin traktátusa — az áldozati, a szent állatokkal szemben — a közönséges, megevésre szánt állatok levágásáról szól. Megtudjuk: kinek szabad állatot levágni, mivel vágja le, mint kell átvágni az állat nyakán a főereket, megtudjuk, hogy az anyaállat levágása által a testében levő magzat is evésre megengedetté válik, továbbá hogy anyát és borját egy napon nem szabad levágni, valamint hogy levágás után a vadnak és a szárnyasnak a vérét gondosan be kell fedni és hogy húst tejben nem szabad megfőzni. További fejezetek szólnak a papokat megillető állatrészekről, az első nyirásról, ami szintén a papokat illeti. A madárfészek védelméről szóló törvény fejezi be a traktátust, mely tizenkét fejezetből áll.

Vér elfödése.

A vér elfödése (Mózes III, 17, 13.) Izrael országában és a külföldön, a Szentély fennállása idején és amikor a Szentély már nem áll fenn, egyaránt kötelező, de csak közönséges,¹ nem pedig áldozatra szentelt állatoknál. Ez egyébként csak vadra és szárnyasra vonatkozik, akár házi nevelés a szárnyas, akár nem; továbbá a kvi²-ra, mert ez kétséges, — épp ezért nem is szokták ünnepnapon vágni és ha mégis megtörtént, vérét nem szokták ünnepnapon elfödni.

¹ Oly állatok, amelyek nem megszenteltek, hanem csak evésre vágatnak.

² Állítólag júp és őz kereszteződése; Rambam szerint valami különös fajta állat, amely nem sorolható határozottan sem a vad, sem a szelid állatok közé.

Ha az állatot levágása alkalmával belül sérültnek találják; ha valaki bálványimádó szertartásra vágott, vagy chullin³-t vágott (a Templomon) belül, avagy megszentelt állatot kívül, avagy megkövezésre ítélt vadat⁴ és szárnyast vágott, akkor r. Méir szerint kötelessége, a tudósok szerint nem kötelessége elfödni a vért. Ha a vágás alkalmával az állat döggé válik s ugyanígy, ha leszurják a vadat, vagy az állat lélekezőcsövét, gégejét kiszakítják, nem kell elfödni a vért.

Ha süketnéma, gyengeelméjű vagy kiskoru vágott mások jelenlétében, ezeknek kell a vért befödniök; ha csak maguknak vágta, a befödés nem szükséges. Így van ez kölykes állat esetében is; ha ugyanis az előbb- említettek mások jelenlétében az egyik állatot már levágták, nem szabad utána levágni a másikat; ha csak a maguk részére vágta, r. Méir szerint, szabad utána a másikat is levágniök; a tudósok ezt tilosnak mondják ugyan, de annyiban engednek, hogy aki megtette, nem idézett magára korbácsbüntetést.

Ha valaki száz darab vadat, vagy száz darab szárnyast vág ugyanegy helyen, valamennyinek a vére csak *egy* elfödést kíván; vad és szárnyas ugyanegy helyen csak közös elfödést kíván. R. Jehuda azt mondja: — Mikor az illető a vadat levágta, a vad vérét kell előbb elfödnie és csak *aztán* vághatja a szárnyast.

Ha valaki vágott és a vért nem fődte el, másvalaki pedig látja ezt, akkor ennek kell a vért elfödnie. Ha a vért már elfödte az illető és a fődés aztán eltűnt, nem szükséges újra elfödni. Ha csak a szél fődte el valamivel a vért (és ez aztán újra fődetlenné vált), el kell födni.

Ha a vért vízzel elegyítették, mihelyt a víznek vérszine van, el kell födni. Ha borral elegyítették, a bort olybá kell tekinteni, mint a vizet. Ha barom vagy élő vad vérével elegyítették, ezt az elegyítést is olybá kell tekinteni mint a vízzel valót. R. Jehuda ellenben ezt mondja: — Vér nem szüntet meg vért.

Azt a vért, amely félrefröccsen vagy a késen ragad, el kell födni. R. Jehuda azt mondja: — Akkor ugyanis, ha nincs

³ Evésre szánt állatot.

⁴ Vesd egybe: Mózes II. 21, 28.

más vér is ott; de ha ezenkívül más vér is van még, nem szükséges elfödni.

Mivel szabad és mivel nem szabad elfödni vért? Szabad elfödni szemétporral, finom homokkal, mésszel vagy agyaggal, téglával vagy törmelékkal, ha az ilyesmit előbb megzúztuk; de nem szabad elfödni keményre száradt szeméttel, durva homokkal, szétzuzatlan téglával vagy szétzuzatlan törmelékkal; edényt sem szabad föléje borítani. R. Simeon ben Gamliel azt mondja: — Minden olyan anyaggal, amiben növény tud nőni, szabad elfödni vért, csak olyannal nem, amiből semmi sem nőhet.

Egy császárnak és a leányának istenkáromlása.

Szólt a császár r. Józsuá ben Chananjához:

— A ti Istenteket oroszlánhoz szokták hasonlítani, ahogyan meg van írva (Amosz 3, 8.): „Ordít az oroszlán, ki ne remegne tőle; szól az Úr, az Örökkévaló, ki ne válnék prófétává?” Vajjon mi is hát az ő kiválósága? Hiszen egyszerű lovasember meg tud ölni oroszlánt!

A rabbi erre így felelt a császárnak:

— Istent nem közönséges oroszlánhoz szokták hasonlítani, hanem a bé Ilai¹-ban élő oroszlánhoz.

Erre így szólt hozzá a császár:

— Kérlek, ejtsd módját, hogy ilyen oroszlánt láthassak.

A rabbi így válaszolt:

— Ilyet nem láthatsz.

— De én azt az oroszlánt mégis látni akarom! — erősödött a császár.

A rabbi ekkor Istenhez (tulajdonképpen a Legirgalmasabbhoz) imádkozott és Isten az oroszlánt elszabadította. Ez, amikor még négyszáz paraszangnyira volt, ordítani kezdett s úgy ordított, hogy minden terhes asszony elvetélte magzatát és Róma falai bedőltek. Amint már csak háromszáz paraszangnyira volt, újra ordított és ekkor az emberek zápfoga és egyéb foga kihullt, a császár is lebukott a földre trónusáról. Ekkor aztán így könyörgött a rabbihoz:

¹ A rengetegben élőhöz.

— Kérlek, imádkozzál Istenhez, hogy (az oroszlán) újra visszatérjen a helyére. — A rabbi Istenhez fohászzkodott és az oroszlán visszatért helyére.

*

Szolt a császár r. Józua ben Chananjához:

— Látni akarom a ti Istenteket! — A rabbi így válaszolt:

— Azt nem láthatod.

— De én mégis látni akarom! — erősködött a császár.

Erre hát fogta magát a rabbi és Thammuz fordulása napján² odaállította a császárt arccal a nap felé s így szolt:

— Nézd meg hát (a napot)!

— Nem bírok ránézni, — válaszolt a császár.

Erre így szolt a rabbi:

— Ha te már a nappal szemközt is, amely pedig csak egyike azoknak a szolgálknak, akik ott állnak a Szent előtt, áldassék az Ő neve! ha már a nappal szemközt is azt mondd: nem bírok ránézni, akkor a Sechinát³ hogyan birná látni a szemed?

Aztán így szolt a császár r. Józua ben Chananjához:

— Szeretnék lakomát készíteni a ti Istenteknek.

A rabbi erre így szolt hozzá:

— Azt nem teheted. — A császár:

— Miért nem? — A rabbi:

— Mert az Ő seregei igen nagyok. — Erre a császár:

— Mégis akarom! — A rabbi erre:

— Menj hát és készítsd azt a lakomát a Rebitha partján, ahol nagy térség terül.

A császár a nyár hat hónapja hosszán egyre fáradozott a lakoma előkészítésén, de aztán erős szélvész jött és az egész lakomát elsöpörte (belekorbácsolta) a tengerbe; a császár erre a tél hat hónapján új előkészületekkel fáradozott, de jött egy zápor és mindent elmosott a tengerbe. Ekkor így szolt a császár:

— Mi ez? — A rabbi így felelt:

— Ezek ama takarítók és tisztítók,⁴ akik ő előtte (Isten előtt) járnak. — Ekkor így szolt a császár:

² Forró nyárban.

³ Az isteni Dicsfényt.

⁴ A szélvészek és záporok.

— Ha így van, hát lehetetlen (néki lakomát készítenem).

*

A császár leánya pedig így szólt r. Józsuá ben Chananjához:

— A ti Istenetek valami ácsmesterféle, mert hiszen a 104. zoltár 3. verse ezt mondja: „Vizekben cölöpözte meg az ő lakóhelyét,“ — mondd meg hát neki, csináljon motollát nekem.

A rabbi így válaszolt:

— Jó, (meg fogom mondani neki!)

Istenhez fohászzkodott aztán és a császár leánya ime bélpoklossá betegedett. Ennek következtén odaültették Róma egyik utcájára és motollát adtak kezébe; az volt ugyanis a szokás, hogy mindenkinek, aki bélpoklossá lett Rómában, motollát adtak kezébe, hogy feltűnést keltsen az utcán s azok, akik látják, irgalomért, meggyógyulásáért imádkozzanak. Egyik napon arra ment r. Józsuá, ahol a császár leánya ült és Róma utcájának figyelmét motollájával magára vonta. A rabbi így szólt hozzá:

— Szép ez a motolla, amelyet az én Istenem adott neked.

A császár leánya ekkor így szólt:

— Ugyan mondd meg hát Istenednek, hogy vegye vissza, amit adott nekem.

De r. Józsuá erre így válaszolt:

— A mi Istenünk ad ugyan, de vissza nem vesz.

בְּכוֹרוֹת

Bechoroth.

Elsőszülöttek.

A Bechoroth traktátusa azokat a törvényeket fejtegeti, amelyek a papokat megillető állati elsőszülöttekről szólnak. Megtudjuk, meddig köteles a tulajdonos az elsőellés-állatot magánál tartani, mielőtt a papnak átadná, továbbá hogy hogyan lehet megtekintés által az állat hibátlan voltát megállapítani, valamint hogy mily hibák által válik az állat első ellése alkalmatlanná az áldozásra és mily hibák tesznek valakit papi szolgálatra alkalmatlanná. Szó kerül az emberi elsőszülöttről is: milyen jogai vannak az elsőszülöttnak örökség tekintetében — és milyen jogai vannak a papnak az elsőszülött váltságösszegére. (Amennyiben ugyanis minden elsőszülött a papoké, az ember elsőszülöttje is az övék, akit pénzen ki kell tőlük váltani.) Az állattizedről szóló fejtegetések fejezik be a traktátust, mely kilenc fejezetre oszlik.

Váltságmódok.

Vannak elsőszülöttek örökség tekintetében, anélkül, hogy a pap javára¹ is azok lennének, vagy megfordítva, és vannak, akik mindkét tekintetben azok, és vannak, akik egyik tekintetben sem.

Melyik elsőszülöttség vonatkozik csupán örökségre és nem a pap javára? Az olyan ikerfiú, akinek fivére a fejét időnekelötte dugta ki és holtan született: vagy ha kilenc hó-

¹ T. i. váltságdíj lerovására kötelezettek. Az elsőszülötteket, mint Istennek szenteltek, a papoktól ki kellett váltani.

napra jött ki holtan a feje (és újra visszament). Továbbá, ha gyermektelen férfi olyan nőt vesz feleségül, akinek már voltak gyermekei, vagy cselédet, akit csak aztán szabadítanak fel; vagy olyan nőt, aki nem zsidó és csak utóbb térvén át zsidó hitre, szül fiút zsidó férjének; az ilyen fiúgyermekek mind elsőszülöttek ugyan örökség tekintetében, de a pap javára nem. — R. Józse, a galileai, azt mondja: az ilyen gyermek is mindkét tekintetben elsőszülött, mert meg van írva: Aki elsőül jön ki az anyaméhből Izraelben, azaz mihelyt az anyának izraelita férfitől való elsőszülötte.

De mihelyt valamely férfi, akinek voltak már gyermekei, olyan izraelita nőt vesz el, akinek gyermeke még nem volt; vagy ha valamely asszony, aki pogánytól esett teherbe, ezzel együtt tért át zsidó hitre; vagy ha terhes rabszolganő felszabadul; ha valamely asszony elsőszülötte pap feleségének vagy levita leányának elsőszülöttével vagy más valamely asszony utóbb szülött fiával cserélődött el; ha özvegyasszony a férje halála után három hónapon belül ment újra férjhez és ebben az újabb házasságában szül gyermeket úgy, hogy nem tudható, vajjon ez kilenc hónapi gyermeke-e az elhunyt férjnek, vagy pedig hét hónapi gyermeke a másodiknak; ilyenkor a gyermek csak a pap javára elsőszülött, de örökség tekintetében nem.

A fiúért való öt szela¹ váltság tyrusi súlyban rovandó le; a rabszolgáért való² harminc, az erőszak és elcsábítás³ vétkeért való ötven s a saját felesége⁴ megrágalmazásáért való száz szela mind tyrusi súlyban számítandó. Minden váltság ezüstben vagy ezüstértékben róható le; csak a sékeladományt kell ezüst-pénzben leróni.

Elsőszülöttet nem szabad rabszolgákkal, adóslevelekkel, birtokrészekkel kiváltani; ugyanígy van ez megszentelt dolgok váltsága esetében is. Ha valaki az öt szelát a papnak adóságú köti le, meg kell majd fizetnie, de addig a fia kiváltottnak nem tekinthető; épp ezért a pap az öt szelát neki csak ajándéku adhatja vissza. Ha valaki a fia váltságdíját félre-

¹ Pénznem.

² Lásd Mózes II. 21, 32.

³ Lásd Mózes V. 22, 28.

⁴ Lásd Mózes V. 13—19.

tette és ez elvész, pótolnia kell, mert meg van írva: „A tied legyen“, aztán: „Ki kell váltanod“. (Mózes IV. 18, 15.)

Az elsőszülött két részt kap apja vagyonából, de nem az anyjából; és a vagyon későbbi gyarapodásából sem; a csupán a jövőben várható jövedelemből sem részesülhet annak a vagyonnak az arányában, amely apjának akkor máris birtokában volt. Minderre a feleség sem támaszthat jogosan igényt a kethubájával;⁵ épp oly kevésbé a leány az eltartása végett; a sógor-férj⁶ sem; ezek egyike sem támaszthat jogosan igényt sem a vagyon gyarapodásából, sem az utóbb befolyt járandóságból való részesedésre.

A pusztá elsősülöttei.

Tanították: — R. Jóchanan így szólt: Azokat az elsőszülötteket, akik a pusztában⁷ születtek, Istennek szentelték, de Res Lakis ezt mondta: — A pusztában született elsőszülötteket nem szentelték Istennek. R. Jóchanan így nyilatkozott: — A pusztában született elsőszülötteket Istennek szentelték, mert a Thóra (a mindenek iránt Irgalmas) mondja: Istennek szenteltessenek; Res Lakis ellenben úgy nyilatkozott, hogy a pusztában született elsőszülötteket nem szentelték Istennek, mert meg van írva: „És úgy legyen, ha az Örökkévaló majd a kanaániták földére viszen téged,“ erre pedig ez következik: „Különíts el tehát mindent, ami az anyatestet megnyitja,“ — ebből tehát mégis csak az állapítható meg, hogy eredetileg (korábban) nem szenteltettek Istennek.

— Jer és halld! Az egyik boraita (törvény) így szól: Ebből arra következtethetsz, hogy az izraeliták elsőszülöttei három helyen szenteltettek Istennek: Egyiptomban, a pusztában és Izrael országába való bevonulásuk útján. Egyiptomra vonatkozólag Mózes II. könyve (13. fejj. 2.) ezt mondja: „Mindenszülöttet nékem szentelj“, a pusztára vonatkozólag

⁵ Házassági szerződés, mely az asszony részére a férj halála esetén bizonyos jelentősebb összeget állapít meg.

⁶ Ha a férj gyermek nélkül hal el, az özvegyet a sógor nőül veszi, köteles lévén, hogy elhunyt fivére nevét fenntartsa.

⁷ Mikor Izrael negyven évig a pusztában vándorolt.

Mózes IV. könyve (3. fej. 13.): „Mert enyém minden elsőszülött“, és Izrael országába való bevonulásukra vonatkozólag Mózes II. könyve (13. fej. 11. és 12.): „És mikor bévijénd tégedet az Úr a Kananeusok földére . . . különítsed el mindazt, ami az anyatestet megnyitja“.¹

Erre Rab Nachman bar Jiczhak így felelt: (az értelme ennek ez:) Csak figyelmeztették őket, (az izraelitákat), hogy három helyen szenteljék Istennek elsőszülötteiket, de ők ezt nem tették meg.

Józsua ben Chananja és az Athenaeum bölcsei.

A császár ezt kérdezte R. Józsua ben Chananjától: — Meddig tart az, hogy a kigyó terhes és végre szül?

Rabbi Józsua ben Chananja: — Hét évig.

A császár: De hiszen a (római) Athenaeum vénei (udósai) párosítottak kigyókat és ezek már három év múltán szültek?!

A *rabbi*: Ezek már előzőleg négy éve terhesek voltak.

A császár: De hiszen pározottak?!

A *rabbi*: Ebben a tekintetben olyanok, mint az emberek.

A császár: De hiszen ők (az Athenaeum tudósai) bölcsek férfiak!

A *rabbi*: Mi pedig még náluknál is bölcsebbek vagyunk.

A császár: Ha náluknál bölcsebb vagy, eredj és győzd le őket (kelj vitázó versenyre velük) és hozd őket ide hozzám.

A *rabbi*: Hányan vannak?

A császár: Hatvanan.

A *rabbi*: Akkor hát adj nékem (szereltesd föl) egy hajót, amelyben hatvan ház (terem) van és mindenegyes házba tégy hatvan párnát (párnás széket).

*

... Amint a rabbi aztán odaért, bement egy mészáros-hoz, aki éppen valami állatot vagdalt szét. Ehhez a mészáros-hoz így szólt:

— Eladó-e a fejed? — A mészáros azt mondta neki:

¹ Res Lakis nézete eszerint hát ellenkeznék a boraitáival.

- Eladó! — Erre a rabbi:
- Mennyiért? — A mézárós:
- Fél zuz-ért.

A rabbi odaadta neki a pénzt és így szólt hozzá:

— Add ide a fejedet. — A mézárós odaadta neki az állat fejét. Erre a rabbi:

— Hát az állat fejét kívántam-e tőled? Hiszen a te fejedet kívántam. De ha azt akarod, hogy fejedet meghagyjam neked, gyere és mutasd meg nekem, hol van az Athenaeum ajtaja (bejárata). — Erre a mézárós:

— Félelmes dolog azt megtennem, mert a bölcsek mindenkit, aki ezt megmutatja, megölnék. — Erre a rabbi:

— Akkor hát fogj egy nyaláb fát és ha oda (a bejárat elé) érsz, tedd le, mint aki pihenni akar.

És odament (r. Józsuá), de látta, hogy künn és benn örök állnak. A bölcsek ha befelé irányuló lábnyomokat láttak (a homokban), megölték a külső öröket s ha kifelé irányuló lábnyomokat láttak, megölték a belső öröket. Erre r. Józsuá megfordítottá kötötte szandálját (s a lábnyomok olyanok voltak, mintha kijött volna valaki), amiért is az Athenaeum vénei megölték a belső öröket; r. Józsuá ekkor újra megfordította szandálját (s ekkor úgy látszott, mintha bement volna valaki), amiért is megölték a külső öröket.

A rabbi erre bement s látta, hogy a fiatalok fönn, az öregek pedig lenn ülnek. Így gondolkodott tehát:

— Ha ezeket (a fiatalokat) köszöntöm előbb, megölnék amazok (az öregek), mivelhogy azt fogják mondani, mink jobbak vagyunk, mert mink vagyunk az öregek; ha pedig előbb azokat (az öregeket) köszöntöm, megölnék emezek (a fiatalok), mivelhogy azt fogják mondani, mink jobbak vagyunk, mert mink fenn ülünk, azok pedig lenn ülnek. Így szólt tehát:

— Békesség veletek mindnyájatokkal! — S azok így szóltak hozzá:

— Mit keressz (akarsz) te itt? — Ő pedig így felelt:

— Én zsidó bölcs vagyok s azért jöttem hozzátok, hogy bölcseséget tanuljak tőletek! — Ekkor így szóltak hozzá:

— Ha így áll a dolog, hadd kérdezzünk hát tőled valamit.

— Helyes! — válaszolt ő, — ha legyőztök engem (kifogtok rajtam), elbánhattok velem kedvetek szerint, ha pedig

én győzlek le benneteket, nálam kell majd a hajómon étkeznetek.

Ekkor aztán ezt a kérdést intézték hozzá:

— Volt egyszer egy ember, feleségül kért egy nőt, de nem adták oda neki; mit gondolt vajjon, midőn aztán olyan nőt kért feleségül, aki még előkelőbb volt amannál¹ (aki amazt fölülmulta)?

R. Józsuá ben Chananja ekkor szöget vett elő s be akarta verni lenn (a fal alsó részén)², de szög nem ment a falba; most aztán a fal felső részén próbálta beverni a szöget és ez ott bement. Erre a rabbi így szólt:

— Ilyeténképen annak az embernek is sikerülhet jó csilagzata leányára ráakadnia.³

Ezután a következő kérdéseket intézték hozzá:

— Olyan ember, aki (felebarátjának) pénzt adott kölcsön és aztán behajtással élni (a visszafizetést kényszerítő módon kieszközölni) volt kénytelen, fog-e újra kölcsönt adni? A rabbi így felelt:

— Kiment egy ember a rétre, levágott egy nyalábra való kákát, de nem bírta a vállára emelni. Ekkor aztán még több kákát vágott, rátette az előbbire és várakozott (a hazaszállítással) mindaddig, míg aztán valaki segítségére jött és az egész a vállára emelte.⁴

Ezután így szóltak hozzá:

— Most pedig mondj nekünk valami valótlan-ságfélét (hihetetlen dolgot). A rabbi így válaszolt:

— Volt egy öszvérünk, amelynek csikaja született s ennek nyakába adóslevelet (okmányt) kötöttek, amelyen ez az írás volt olvasható: „Családomnak ez meg ez százezer zuzal tartozik“. A bölcsek így szóltak a rabbihoz:

¹ Hiszen ha az elsőt nem adták oda neki, tudnia kellett már, hogy kevésbé fogják odaadni neki a másikat.

² Olyan helyen, ahol látható volt, hogy a fal köveinek ellenállásába ütközött a szög.

³ A második alkalomkor ráakadhat arra a nőre, akit végzete neki szánt. Értelme ennek: Ami előszörre nem sikerül, másodsorra mégis sikerülhet.

⁴ A hitelező esete is ilyen; ez a hitelező az első alkalommal nem cselekedett helyesen, a második kölcsön alkalmával azonban bizonyára mások segítségéhez fog folyamodni.

— Öszvér vajjon fiadzhatik-e? — A rabbi így felelt:

— Ez éppen a valótlanságféle.

Kérdezték továbbá:

— Ha a só rosszszaguvá (romlottá) válik, miképpen változtatható újra sóvá (mikép javítható meg)? — A rabbi így felelt:

— Öszvér utószülöttével. — Erre ők:

— Van-e hát öszvérenek utószülötte? — Erre ő:

— Válik-e rosszszaguvá a só?

Aztán ezt követelték tőle:

— Építs nekünk házat a világ⁵ levegőjének magasába. — A rabbi ekkor kimondta a Sém-et (Isten nevét)⁶, fölemelkedett és ég meg föld között lebegett, onnan kiáltott le hozzájuk:

— Adjatok föl téglát és agyagot ide. — A vének így szóltak:

— Van-e, aki ezt oda fel tudná adni neki? — Erre ő:

— Van-e, aki ég és föld között házat tudna építeni?

Ujfent kérdezték:

— Hol a világ középpontja? — Erre ő megemelte ujját és így felelt: — Íme, itt van! — Ekkor így szóltak hozzá:

— Ki mondhatná ezt? (Hogyan bizonyítod ezt?) — A rabbi így szólt:

— Hozzatok kötelet s mérjétek ki.

Szóltak hozzá továbbá eképpen:

— Van a réten egy kútunk, hozdad azt be nekünk! — Erre ő így szólt hozzájuk:

— Sodorjatok e célból korpából kötelet nekem s azonnal behozom. — Erre ők:

— Vajjon ki tudna korpából kötelet sodorni? — Erre ő:

— Van-e, aki a rétről kutat tudna behozni?

Továbbá ezt a felszólítást intézték hozzá:

— Vannak eltöredezett malomköveink, varrjad ezeket egybe. — A rabbi letört az egyik töredékből egy darabot, oda dobta eléjük s így szólt:

— Sodorjatok belőle cérnát (fonalat) nekem és én majd egybevarrom a töredékeket. — A vének így szóltak:

⁵ A világűrbe.

⁶ T. i.: a tetragrammát, a négybetűs Istennevet (I h v h). Kimondásának varázssos erőt tulajdonítottak.

— Vajjon ki tudna malomkőből cérnát sodorni? — Erre ő:

— Ki tudna hát malomkövet összevarrni?!

Végül ezt kérdezték tőle:

— Mivel kaszálnak olyan mezőt, amelyen késpengék nőnek? — A rabbi így felelt:

— Szamár-aganccsal. — Erre a vének:

— Hát van a szamárnak agancsa? — Erre ő:

— Hát van-e késpengét termő mező?

Most aztán két tojást hoztak elibe s így szóltak hozzá:

— Melyik való fehér tyúktól és melyik feketétől? — Erre ő két darab sajtot tett eléjük s így szólt:

— Melyik való fehér és melyik való fekete kecskétől?

Erre így szóltak hozzá:

— Ha csibe a tojásban (a héjában) meghal, merre röppent ki a tojásból a lelke? — A rabbi így felelt:

— Arra, amerre belebújt.

Továbbá így szóltak hozzá:

— Mutass olyan tárgyat nekünk, amely nem ér annyit, amennyi kárt okoz.

— Hozzatok ide hánctól való gyékényt nekem, — válaszolt, — és pedig begöngyöletlent.

A gyékény azonban így nem fért be az ajtón. Erre így szólt a rabbi:

— Hozzatok csákányt és bontsátok le a falat. Íme a tárgy, amely nem ér annyit, amennyi kárt okoz.

A vita befejezése után hajójára vezette egyenkint a bölcsüket. Amint az illető megpillantotta a hatvan párnát (az ülőhelyül szolgálókat) azt gondolta, hogy társai is oda fognak jönni. A rabbi aztán így szólt a hajó kapitányához:

— Indítsd el a hajódat!

¶Némi földet is hozott azonban magával a földjükből. Mídonn ama bizonyos örvényhez⁷ érkeztek, három szobor állt ott; az egyik a fején tartotta kezét, a másik a szíve felé nyúlt, a harmadik hátramutatott. A rabbi onnan, az örvényből egy korsó vizet vitt magával. Amint aztán a császár elé vitte őket

⁷ Tulajdonképpen: az elnyelés helyéhez, a Charybdishez. Rasi szerint: az oceánra, amely mindazokat a vizeket, amelyek beleömlenek, elnyeli.

(a véneket), ez észrevette, hogy azok mind alázatosak voltak. Ekkor így szólt a rabbihoz:

— Hiszen ezek nem ők (nem az Athenaeum vénei)?! Erre a rabbi a magával hozott földjükből néhány csipetnyit reájok dobott s ezek azonnal kemény szavakra fakadtak a császárral szemben. (Dacosan kezdtek viselkedni.) A császár ekkor így szólt a rabbihoz:

— Bánj el velök tetszésed szerint. — Erre a rabbi elhozatta azt a vizet, amelyet az örvényből merített volt és beöntötte egy hordóba. Aztán így szólt hozzájuk:

— Töltsétek színig; ha megtöltöttétek, mehettek (haza, országotokba). — Töltögették, de amit beleöntöttek a hordóba, azt mind csak elnyelte a hordó. És a vének szüntelenül csak hordták bele a vizet, míg csak le nem hullt (meg nem rokkant) a válluk és ők el nem koptak (meg nem haltak).

מנחות

Menachoth.

Étekáldozatok.

A Menachoth traktátus az étel- és italáldozatok törvényeiről szól. Szóba kerül a náziráldozat, a pészach és sebuoth közötti ómeráldozat, a szinkenyerék törvénye, az áldozati fogadalmak törvényei stb. A traktátus tizenhárom fejezetre oszlik.

A szent jelszálakról való parancsolat.

Tanították: — Meg van írva Mózes IV. könyvében (15. fej. 39.): „És ez legyen néktek szent jelszálak, ha látjátok, emlékezzetek“. Ime ezt a parancsolatot (a szent jelszálakról való) nézzétek és gondoljatok egy másik parancsolatra, amely egybefügg (kapcsolatos vele). Melyik az? A *Semá* olvasása, mert tanítottuk: — Mikor kell olvasni a *Semá*-t reggelenkint? Amikor kék és fehér között különbséget tudunk tenni.

Másik boraithában ezt tanították: — Meg van írva: „Ha pedig látjátok a jelszálakat, gondoljatok az Örökkévaló minden parancsolataira.“ — Lásd ezt a parancsolatot és gondolj még egy másik parancsolatra, amely kísézője amannak. Melyik ez? A kevert dolgokról való parancsolat, ahogyan meg van írva Mózes V. könyvében (22. fej. 11.): „Ne öltözzél kétféle anyagból szőtt ruhába, gyapjuból és vászonból valóba egyszerre.“

(E rész mellett a 12. versben): „A te köpenyednek négy szegletén csinálj rojtokat.“ Tanították továbbá egy boraithá-

ban: meg van írva: Ha pedig ezeket látjátok, gondolatok az Örökkévaló összes parancsolataira, hogy megtartsátok őket. Látásuk (a jelszálak látása) megemlékezésre indít, a megemlékezés pedig tette.

R. Simeon ben Jochai azt mondja: — Aki gyors és igyekvő ennek a parancsolatnak teljesítésében, megérdemli, hogy a Sechina (Isteni Fény) arculata meglássa. Itt van megírva: „Látni fogjátok őt“ és Mózes V. könyvében (6. fej. 13.) meg van írva: „Az Örökkévalót, a te Uradat Istenedet féljed és őt szolgáljad.“

Tanították: — R. Méir mondja: — Miért tekintették a kék színt minden más színnél különbnek? Mert a kék a tengerrel (a tenger színezetével) egyezik, a tenger az égboltozattal, az égboltozat pedig (a szafirkővel és a szafirkő) a dicsőség trónusával, ahogyan meg van írva Ezéchiel próféta könyvében (1, 26.): „Mint szafirkőé, olyan a színe a trónusnak.“

Tanították továbbá az egyik boraithában: R. Méir mondja: — Súlyosabb az a büntetés, amely a fehér szálra háramlik, mint az, amely a kékre háramlik. Olyan eset ez, mint azé a hús-vér valóságú királyé, aki két szolgájára ráparancsolt; az egyiknek azt parancsolta: Hozz nekem agyagból való pecsétet; a másiknak pedig azt parancsolta: Hozz aranyból való pecsétet nekem. Mindkét szolga azonban ellene cselekedett a parancsnak és pecsétet egyik sem hozott; vajjon melyiknek a büntetése lesz nagyobb? Azé, akinek a király megparancsolta: Hozz agyagból való pecsétet nekem — és a szolga ezt nem hozta el.¹

A Thóra tanulmányozása áldás.

Ben Dama, a rabbi Ismaél hugának fia, ezt kérdezte r. Ismaeltól: — Miután az egész Thórát megtanultam, szabad-e most már görög bölcseséget tanulnom? R. Ismael a Józsva könyvének (1, 8.) mondását alkalmazta feleletül: „A Thórának eme könyve pedig el ne hagyja a te szájadat,

¹ Agyag ugyanis könnyebben kapható mint arany. Épp úgy a fehér jelszál könnyebben különböztethető meg a jelszálak között, mint a kék, tehát büntetésre méltóbb az, aki a fehér jelszálakat hagyja figyelmen kívül.

éjjel-nappal gondolkodjál róla.“ Eredj s eszeld ki, melyik az az óra, amely sem a nappalhoz, sem az éjjelhez nem tartozik és ily órán tanulj görög bölcseséget!

Ennek azonban ellene mond Rabban Samuel bar Nachmani, ez ugyanis r. Jonathan nevében így szólt: Az a vers nem szabály (nem tartalmaz rendelkezést) és nem kötelesség, (nem kényszer), hanem áldás. A Szent, áldassék neve, olyan-nak látta ugyanis Józsuát, hogy a Thóra igéi ennek nagyon kedvesek, ahogyan meg van írva Mózes II. könyvében (33. fej. 11.): „Az ő szolgája az ifjú Józsua, Nunnak fia, nem távozik vala el a sátorból.“ Ekkor a Szent, áldassék neve, így szólt Józsuához: Mivelhogy a Thóra igéi tenéked oly kedvesek, „a Thórának eme könyve ne hagyja el a te szájadat“.

R. Ismael iskolájában ez volt a tanítás: — A Thóra igéi ne legyenek kényszer terajtd, de tőlük elszakadnod sem szabad.

ערכין

Aráchin.

Becslések.

Mózes III. könyvének 27. fejezete szól annak a törvényéről, aki a saját becsértékét, annyit amennyit ő ér, Istennek felajánlja. Így pl. mondja az Írás, a 20—60 éves férfi ily esetben 50 ezüst sékelt tartozik becsértékül fizetni, a nő csak harmincat. Az 5—20 éves fiú huszat, a lány tíz ezüst sékelt... Aráchin traktátus arról szól, ki tehet ily felajánlást, kire vonatkozólag tehet, megállapítja újból, hogy kora és vagyoni helyzete szerint ki mennyit fizessen. A traktátus kilenc fejezetre oszlik.

Kinek szabad „becslés“-t végeznie és mely személyekre vonatkozóan.

Fogadalommal mindenki fölajánlhat becslést és mindenki megbecslése fogadalommal fölajánlható, épp úgy fogadalommal mindenki fölajánlhat árat és fogadalommal mindenki ára fölajánlható.¹ Papok, leviták, izraeliták, nők és rabszolgák egyaránt. Nem-nélküliek vagy korcsneműek esetében csak az ár fogadalmassal fölajánlása lehetséges; ők maguk mások becsületét is fölajánlhatják, de az ő személyükre semmiféle becsület föl nem ajánlható. Mert ez csak határozottan férfi- és határozottan nőszemélyek részéről érvényes. Süketnémák, félkegyelműek és

¹ „Becs“ alatt a Mózes III. 27-ben foglalt meghatározás szerint való érték, „ár“ alatt pedig az a forgalmiár értendő, amelyen az illető személy a rabszolgapiacon eladható lenne.

kiskorúak becsüje és ára följánlható ugyan, de ők sem az egyiknek, sem a másiknak följánlására nem valók, mert nincs megfelelő eszük. Gyermekekre vonatkozóan, aki egy hónaposnál fiatalabb, a megváltás ára, de nem a gyermek becsüje ajánlható fel.

Nem-izraelita személy becsüje, r. Méir szerint följánlható ugyan, de ő maga nem ajánlhatja fel. R. Jehuda azt mondja: — A nem-izraelita följánlhatja valamely izraelita becsüjét, de őrá vonatkozó becsü nem ajánlható fel. Mindketten egyetértenek abban, hogy a nem-izraelita mások árát följánlhatja, az ő árát pedig mások ajánlhatják föl.

Haldoklóra vagy törvényesen halálraitéltre vonatkozólag sem becsü, sem ár nem ajánlható fel. R. Chanina ben Akabja azt mondja: — Az utóbbira vonatkozólag a becsü följánlható, mert ezt az értéket meg lehet határozni, (de nem ajánlható fel az ár, mert ez megállapíthatatlan). R. Jósze azt mondja: — Az ilyen ember maga ajánlhat föl árat vagy becsüt, szentelhet is valakit és ha valakinek kárt okoz, kárpótlást kell fizetnie.

Mikor kell a Hallélt¹ imádkozni?

R. Jochanan ezt mondta r. Simeon ben Jehocádok nevében: — Tizennyolc napon kell az embernek (esztendőnkint) a teljes *Hallélt* elmondania: Szukkoth ünnep nyolc napján, Chanuka nyolc napján, Pészach első napján és Sabuoth egy napján; (most) a számüzetésben pedig huszonegy napon mondják a teljest: Szukkoth kilenc napján, Chanuka nyolc napján, Pészach első két napján és Sabuoth két napján.

— Miért mondjuk el a Hallélt Szukkoth minden napján és miért nem mondjuk el mindennap Pészachkor?

— Mert Szukkothkor az áldozások különbözők (minden nap más áldozás esik), Pészachkor ellenben nem különbözők az áldozások.

¹ A „teljes Hallél“ a 113—118. zsoltárok; a 115. zsoltár 1—11. verseinek és a 116. zsoltár 1—11. verseinek elhagyása esetén „kis Hallél“ vagy „fél Hallél“ a nevük.

— De hiszen szombat napján is elmondható volna, akkor is más az áldozás rendje (mint köznapokon)?

— A szombatot nem nevezik ünnepi gyülekezet napjának (ünnepnapnak).

— Ujhold ünnepén, amit ünnepi gyülekezet napjának neveznek, mégis csak elmondható volna?

— Ezt a napot a munkatilalom még nem szenteli meg; hiszen Ezsaiás próféta könyvében (30. fejj. 29.) meg van írva: „Az ének (a Hallél) pedig akkor is olyan léssen, mint ama éjszakán, amely ünneppé szenteltetett.“ Azaz, olyan éjszakán, amely ünneppé szenteltetett (amikor is munkálkodni nem szabad), énekelni kell, de olyan éjszakán, amely nem szenteltetett ünnepnappá (amikor is tehát szabad munkálkodni), énekelni nem szabad.

— De talán újév napján és az engesztelés napján, amely napokat ünnepi gyülekezet napjainak szoktak nevezni és amelyeket munkatilalom szentel Istennek, mégis csak elmondható a *Hallél*?

— (Nem.) Mert r. Abahu ezt mondta: A szolgálattelvő angyalok így szóltak a Szent előtt, áldassék neve: Világnak Ura! Miért nem zengenek az izraeliták Újév napján és az Engesztelés napján éneket neked? Isten így válaszolt nekik: Amikor a király az ítélet trónusán ül és az élők könyvei és a halottak könyvei nyitottan ott vannak előtte, lehetséges-e vajjon, hogy az izraeliták akkor éneket zengjenek szíнем előtt?

— Chanuka idején nincsen sem így, sem úgy (t. i. az egyrészt nem ünnepnap és másrészt szabad munkálkodni akkor), miért mondjuk hát Chanuka idején a *Hallélt*?

— Akkor ez a csoda végett szokásos.

— De hiszen Purimkor csoda esett, Purimkor tehát el kellene mondani! (És nem mondjuk?!)

— Erre r. Jiczhak így szólt: Olyan csoda okán, amely külföldön (Palesztinán kívül) történt, nem szokás éneket zendíteni. — Rab Nachman ben Jiczhak akkor ezt vetette ellene: Nézd, hiszen az Egyiptomból való kivonulás is olyan csoda volt, amely külföldön történt s annak emlékére mégis elmondjuk a *Hallélt*?!

— Tehát úgy van, amint tanították: Mielőtt az izraeliták az ígéret földére bevonultak, minden ország alkalmas volt

arra, hogy földjén Istennek éneket énekeljenek, de azután, hogy az izraeliták már bevonultak az ígért földre, nem lehetett minden ország alkalmas arra, hogy földjén Istennek éneket énekeljenek.

Rab Nachman ezt mondja: — A (Megilla) felolvasása: (Purim napján) ez a Hallél-mondás.

Rabba ezt mondja: — Ott (az Egyiptomból való kivonulás útján) bizonyára azért mondták el a Hallélt, mert az Örökkévalónak szolgálivá lettek és nem voltak már a Faraó szolgálói, de itt (Purim ünnepén) mint mondanák el a Hallélt, hisz itt már az Örökkévalónak szolgálói voltak és nem az Ahasveroséi?

— De hiszen még mindig az Ahasveros szolgálói maradtak! És Rab Nachman szerint, aki azt mondja: A (Megilla-) olvasás: ez a Hallél-mondás — (kérdézem): hiszen tanították: Miután az izraeliták az ígért földre bevonultak, nem méltó többé akármelyik ország arra, hogy földén Éneket zendítsenek? (Felelet): Azután, hogy az izraeliták számkivetésbe üzettek, minden országban szabad volt már énekekkel tisztelniök az Örökkévalót.

A tíz kísértés.

Tudjuk a hagyományt: R. Jehuda ezt mondta: — Tíz kísértéssel kísértették meg Istent az izraeliták a pusztában, nevezetesen kettővel a tengeren, kettővel a víznél, kettővel a manna hullásakor, kettővel a fürjek, eggyel a borju esetében és eggyel Párán pusztájában.

Kettővel a tengeren, t. i. a tengerhez való leszálláskor egyszer és egyszer a tengertől való feljövételükkor. A leszálláskor, ahogyan meg van írva Mózes II. könyvében (14. fej. 11.): „Avagy nem voltak-e Egyiptomban koporsók, hogy miniket idehoztál?!”¹ A feljövételkor akként, ahogyan Rab Huna beszélte ezt, mondván: Ama korszak izraelitái kishitűek voltak. Ez úgy van, ahogy Rabbi bar Mari beszélte: Meg van írva a 106. zsoltár 7. és 8. versében: „Engedetlenség lőnek a

¹ Így zúgolódtak Mózes ellen a tenger felé vonuló izraeliták, maguk mögött látva az üldöző Faraót.

tengernél, a Veres-tengernél; de megtartá őket az Úr az ő nevéért.“ Ebből tudható, hogy az izraeliták ama órában engedetlenek voltak. Így szóltak ugyanis: Amiképpen mink itt felvonulunk (a tengernek ezen az oldalán), ugyanúgy vonulnak majd föl az egyiptomiak amott, a másik oldalon. Szólt ekkor a Szent, magasztaltassék neve, a tenger fejedelméhez (védő szelleméhez); — Vessed ki² őket a szárazra! Ez pedig így válaszolt: Ura a világnak! Van-e olyan szolga, akitől az ura azt az ajándékot, amelyet adott neki, visszavenné? Szólt ekkor a Szent, áldassék neve, a tenger fejedelméhez: Adok néked helyettök másfélszer annyit (zsákmányul), ahányan vannak.³ Erre a tenger fejedelme így szólt: Ura a világnak! Van-e olyan szolga, aki emlékeztetné ígéretére urát? A Szent, áldassék neve, így felelt: Kison patakja legyen a kezesség!

Azonnal szárazra vetődtek az egyiptomiak (holtan), ahogyan meg van írva Mózes II. könyvében (14. fejj. 30.): „És látá Izraél a megholt egyiptombélieket a tengerparton.“

Kétszer kísértették Istent a víznél: Mará-ban és Refidimben. *Marában*, ahogy meg van írva Mózes II. könyvében (15. fejj. 23.): „És mikor jutottak volna Mará nevű helyre, nem ihatják vala a Mará vizeit.“ És erre következik a 24. részben: „Annakokáért morog vala a nép Mózes ellen.“ — *Refidimben*, amint olvassuk (Mózes II. 17, 1.); „És midőn táboroztak Refidimben, nem volt a népnek ivóvize;“ és a következőkben olvassuk: „És a nép perlekedett Mózessel.“

Kétszer kísértették Istent a manna esetében, ahogy meg van írva (Mózes II. 16, 29.): „Senki az ő helyéből ki ne menjen“ s ők mégis kimentek; továbbá ugyanott a 20. részben: „senki másnapra semmit ne hagyjon“ s ők mégis hagytak.

Kétszer a fürjek esetében, először az első fürjzsákmányoláskor, másodszer a második fürjzsákmányoláskor. Az elsőre vonatkozik Mózes II. könyvében (16. fejj. 3.) ez a mondas: „Mikor a fazék hús mellett ülünk vala“; a másodikra

² T. i. a halott egyiptomiakat; hadd láthassák az izraeliták, hogy azok halottak.

³ Mert a Faraóra vonatkozólag Mózes II. 14, 7. ezt mondja: „Vőn hatszáz válogatott szekeret“; Sziszzerára vonatkozólag pedig a Birák Könyve 4, 3.: „kilencszáz szekeret.“ S azok is a víz martalékává lettek.

Mózes IV. könyve 11. fejj. 4. része: „És a gyülevész nép, mely vala ököztük, kivánságba esék.“

A borju esetében és a Párán pusztában való kísértés, ahogyan az Írás elmondja.

A vezetők és a nép.

A talmudi bölcsek e fejezetben azt a ma is aktuális problémát tárgyalják: a vezetők nyomják-e rá bélyegüket korukra, avagy a korviszonyok tesznek meg valakit nagy emberré? (Carlyle.)

*

A 24. zsoltár 6. része így szól: „Ilyen e nemzedék, az ő tanítói, akik ábrázatotat keresik, Jákob, szela!“ Efelől r. Jehuda, a fejedelem és a rabbik más-más nézetet vallanak. Az egyik ezt mondta: Minden nemzedék a maga vezetője¹ szerint igazodik. A másik így szólt: A vezető a nemzedékéhez igazodik. Mire használ a szabály? Mondjam-e: a *kiválóság* (a jóra-valóság) tekintetében, mivelhogy az egyik Tanna² nézete ez: ha a korszak kiváló, akkor kiváló a vezető; a másik Tanna nézete pedig: ha kiváló a vezető, akkor kiváló a korszak? Hiszen itt van ime a Jehojakim király, ő maga nem volt kiváló, korszaka ellenben kiváló volt; viszont Czedekia király kiváló volt, korszaka azonban nem volt kiváló?

R. Jochanan ugyanis r. Simeon ben Jocháj nevében ezt mondta: Mit jelentenek Jeremiás (26, 1.) igéi: „Jehojakimnak, a Józsva fiának, Jehuda királyának uralkodása kezdetén“ és ugyanott a 28. fejj. 1. részében: „Czedekiának, Jehuda királyának uralkodása kezdetén?“ A Szent, áldassék neve! a világot Jehojakim miatt újra sivárságba és ürességbe akarta visszavetni, de látván az ő korszakát, valója megnyugodott; aztán pedig a Szent, áldassék neve! a világot a Czedekia korszaka miatt akarta megint sivárságba és ürességbe visszavetni, de látván Czedekiát, valója megint megnyugodott.

Harag és szelidség tekintetében azonban fennáll e mondás; (ha szelidlelkű a vezető, akkor a hozzátartozó nemzedék is szelidlelkű és viszont).

¹ Qualis rex, talis grex.

² Tanító, mester.

תמורה

Themura.

Elcserélés.

Mózes III. könyve 27. fejezete szerint (10. vers) az áldozati állatot nem szabad elcserélni, mert különben a csere-állat is szentté válik. A Themura traktátusa ezt a tilalmat részletesen kifejti.

Szóbeli hagyomány törvényeit szabad-e írásba foglalni ?

Midőn Rab Dimi (Babylonból) feljött (Palesztinába), ráakadt Rab Jeremiára, aki ott ült és R. Józsva nevében ezt adta elő: — Honnan tudjuk, hogy az italáldozatok, amelyek az áldozattal (az oltáron való áldozattal) járnak, csak nappal mutathatók be? Mert meg van írva (Mózes IV. 29, 39.): „A ti italáldozataitokhoz és ételáldozataitokhoz“. Ahogyan az ételáldozatok csak nappal mutathatók be, azonképpen az italáldozatokat is csak nappal szabad bemutatni. Szólt ekkor Rab Dimi: Ha találnék valakit, aki levelet írna nekem, elküldeném Rab Józsefhez (hogy ezt a szabályt, *haláchá-t* közöljem vele).

— De ha lett volna is levele (Rab Diminek), vajjon szabad lett volna-e (Rab Józsefhez) elküldenie? Hiszen R. Abba, a R. Chija bar Abba fia, megmondta: Azok, akik ily szabályokat írásba foglalnak, olyanok, mintha a Thórát elégetnék; és aki ilyenekből (írásbafoglalt szabályokból) tanul, nem kap jutalmat (tanulásáért)!

Továbbá R. Jehuda bar Nachman, a Res Lákis tolmácsa, ezt adta elő: Egy helyütt (Mózes II. 34, 27.) először ez áll: „Írd meg ezeket a beszédeket“, aztán pedig ugyanott ez áll: „Mert e beszédek szerint“. — Azt akarja ez néked mondani: Azokat a dolgokat, amelyek élőszóval mondattak, nem szabad írásban mondani és azokat a dolgokat, amelyek írásban adattak, nem szabad élőszóval (emlékezetből) mondani.

*

R. Ismael iskolájában pedig ezt tanították: Meg van írva: „Írd meg ezeket a beszédeket“, ami vajjon ezt akarja-e mondani: Ezeket a beszédeket szabad ugyan megírnod, de szabályokat (Halachot-okat) nem szabad megírnod? Erre ez volt a felelet: Valami új kijelentéssel (Halachá-val) másként áll a dolog (azt szabad megírni). R. Jochanan és Res Lákis ugyanis szombaton Haggadakönyvet olvasván, ezt adták elő: A 119. zsoltár 126. verse így hangzik: „Ha ideje vagyon, hogy az Örökkévaló cselekedjék, csak hadd szegjék meg a Thórát.“ Így szóltak: Jobb ha egy Thórát (egy törvényt) kitépnek (mellőznek), csak Izrael meg ne feledkezzék a Thóráról.

מעילה

Meila.

Hütlelkedés.

A Meila traktátus arról szól, midőn valaki kezét emel áldozati tárgyra és így hütlelkedést követ el Isten ellen. A traktátus hat fejezetre oszlik.

Ellenséges indulatu határozatok meghiusítása.

R. Mathja ben Charas azt kérdezte r. Simeon b. Jochajtól Rómában: — Honnan bizonyítható, hogy a csúszó-mászó állatok vére tisztátalan? Ez így válaszolt: — Mózes III. könyve 11. fejezetének 29. része ezt mondja; „Ezek is tisztátalanok legyenek előttetek“.¹ Ekkor tanítványai² így szóltak hozzá: — Bölcs ember a *Jochai fia*. Ő pedig így válaszolt nekik: — Jól rendezett tanítás ez R. Eliezernek, a R. Jósze fiának ajkán.

*

Egyszer ugyanis a kormányzat azt a határozatot hozta, hogy ők (az izraeliták) szombat napját meg ne ünnepeljék, gyermekeiket körül ne metéljék, feleségeikkel pedig a kimélet elkülönítő idején együttáljanak.

R. Reúben ben Aristobulos akkor lenyirta a haját,³ hozzájuk ment és közéjük ült.⁴ Ezt a kérdést intézte hozzájuk: — Ha

¹ Ez a vers fölösleges lenne, ha a csúszó-mászó állatok csak mint ilyenek volnának tisztátalanok, vérük azonban tiszta lenne; mivel ez ugyanott a 31. versben ezekkel a szavakkal: „Ezek tisztátalanok legyenek előttetek“, nyer kifejezést.

² Mathja tanítványai értendők.

³ Pogány szokás szerint.

⁴ A királyi szolgák közé.

ellensége van valakinek, vajjon (mit engedjen, azt-e, hogy) elszegényedjék (ellensége), vagy meggazdagodjék? Feleltek:

— (Engedje, hogy) szegényedjék el! — Erre ő így szólt hozzájuk:

— Ha így áll a dolog, nekik (az izraelitáknak) ne legyen hát szabad szombaton munkát végezniök (dolgozniök), hogy elszegényedjenek!

— Jól mondogod! — válaszoltak. Erre ő:

— Akkor hát mellőzzétek (a rendszabályt)! — S ők mellőzték.

Ekkor aztán a következő kérdést intézte hozzájuk:

— Ha valakinek ellensége van, vajjon megerősödni, vagy elgyöngülni engedje-e? — Feleltek:

— Engedje elgyöngülni. — Erre ő:

— Ha így áll a dolog, gyermekeiket, a nyolc naposokat körül kellene metélniök, hogy gyöngék legyenek. — Erre ők:

— Jól mondogod! — Ő:

— Akkor hát mellőzzétek (a rendszabályt). — Mellőzték. Továbbá ezt a kérdést intézte hozzájuk:

— Ha valakinek ellensége van, vajjon ennek gyarapítására vagy csökkentésére fog-e törekedni? — Feleltek:

— Csökkentésére fog törekedni. — Erre ő:

— Ha így áll a dolog, nem lenne szabad feleségeikkel az elkülönítés idején együttműködniök. — Ők:

— Jól mondogod!

— Mellőzzétek hát (a rendelkezést).

Mellőzték.

Midőn megtudták, hogy zsidó, a rendszabályokat újra érvényre emelték.

*

Ekkor a bölcsek így szóltak:

— Ki megy el, hogy a rendszabályokat megszüntesse?

— R. Simeon ben Jochaj menjen, mivelhogy ő megszokta a csodákat.⁵

— Ki menjen utána?

— R. Eliezer, a R. Jósze fia.

R. Jósze pedig így szólt hozzájuk: — Ha az én atyám,

⁵ Vesd egybe: Sabb. fol. 33 a-val.

Chalaftha, még élne, vajjon szólnátok-e hozzá így: -- Add ide a fiadat, hadd öljék meg!⁶

R. Simeon erre így szólt hozzájok: — Ha az én atyám, Jocháj, még élne, vajjon szólnátok-e hozzá így: Add ide a fiadat, hadd öljék meg!? R. Jósze erre így felelt; Akkor hát hadd megyek (magam), mert attól félek, hogy R. Simeon őt (fiamat) meg találná büntetni. Ekkor R. Simeon megígérte, hogy nem fogja megbüntetni: mindazonáltal aztán megbüntette mégis.

Utazásukon ugyanis valahol erre a kérdésre kellett felelniök: Honnan bizonyítható, hogy csúszó-mászó állatnak a vére tisztátalan? R. Eliezer, a R. Jósze fia, félrehúzta a száját és így felelt: Meg van írva Mózes III. könyvében (11. fej. 29.): „Ez is tisztátalan legyen előttetek“. R. Simeon ekkor így szólt hozzá: — Szájad elgörbülése elárult, hogy a bölcsek (tudósok) tanítványa vagy; a fiú ne térhessen vissza az ő atyjához.⁷

Ekkor szemközt jött velök Ben Thammalion⁸ (egy gonosz szellem) és így szólt hozzájok: — Akarjátok-e, hogy veletek menjek? R. Simeon sírva fakadt és így szólt: — Szüleim házában a cselédünknek háromszor jelent meg egy angyal⁹ és nekem egyszer sem jelenhet hát meg? Ámde a csoda ám csak jöjjön akárhonnán is.¹⁰ Az pedig (a gonosz szellem) előre

⁶ R. Jósze ezzel azt akarta mondani, hogy attól fél, hátha fiát a tapasztalatlansága révén útközben R. Simeon tévedése esetén valami büntetés érhetné. R. Simeon azonban ezt a megjegyzést úgy értelmezte, mintha R. Jósze csak az utazás vagy a római tartózkodás veszedelmétől félné.

⁷ R. Eliezer a R. Simeon tanítványa volt és kotnyeles megszólalása tanítójának jelenlétében nagy helytelenség volt. Rasi és Thoszafoth beszélnek el, hogy R. Eliezer nemsokára aztán torokgyík-betegségbe esett és majdnem belehalt. R. Simeon, akinek eszébe jutott ígérete, hogy a fiút büntetlenül fogja visszaadni atyjának, a fiú felgyógyulásáért imádkozott Istenhez és imáját Isten meghallgatta. Mikor ugyanis R. Eliezer már úgy feküdt ott a hajón, hogy alig bírt lélekezni, egy matróz rálépett a nyakára s ekkor torkából nagymennyiségű váladék szakadt ki, amitől nemsokára meggyógyult, az illető matróz ellenben megkapta a betegséget és ennek áldozatául is esett.

⁸ Midőn már Róma közelében voltak.

⁹ Célzás Mózes I. 16, 9---12.-re, egy angyal Hágárral, Ábrahám cselédével háromszor beszél.

¹⁰ Még rosszból is származhatik valami jó.

ment és beleszállt a császár leányába.¹¹ Amint (R. Simeon) odaérkezett, így szólt: — Thammalionnak fia, eredj ki! És amint ezt mondta, a gonosz szellem kiment a leányból. Erre (a császár) így szólt hozzájuk: — Kivánjatok akármit, mindent odaadok nektek, amit csak akartok, — és bevezette őket a kincses házba, hogy elvigyenek onnan mindent, amit csak akarnak. Ők pedig ott találták ama levelet (a rendeletet¹²), fogták s eltépték. Ez az, amit R. Eliezer, a R. Jósze fia mondott: Látam őt (a függönyt, amely a szentély és a Szentek Szentje között van) a városban (Rómában) és sok-sok vércsepp volt rajta.¹³

¹¹ A leány megőrült és R. Simeonnak jutott osztályrészül, hogy meggyógyítsa.

¹² Mely a megszorító rendelkezéseket tartalmazta.

¹³ Az engesztelőnap áldozatainak véréből.

תמיד

Thamid.

Mindennapi áldozat.

A Thamid traktátus a mindennapi égő-áldozat törvényeiről szól. Olvasunk benne a papok éjjeli őrszolgálatáról a szentélyben, az oltár és menóra tisztogatásáról, az áldozati bárány levágásáról és bemutatásáról, a főpap és a leviták kötelességeiről.

A főpap tiszte. — A leviták énekei.

Amikor a főpap bement a templomba, hogy leboruljon, hárman fogták, egyik a jobbán, másik a balján és harmadik a drágakövek fölött. Mihelyt a szolgálattévő a közeledő főpap lépését meghallotta, megemelte a függönyt.

A főpap belépett, leborult és aztán kijött; ugyanígy cselekedett a többi pap is.

Ezután a papok az előcsarnok lépcsőzetének fokaira álltak. Az első öt a többitől délre állt föl s tartotta az öt edényt, nevezetesen egyik a kosarat, a másik a kannát, a harmadik a szenes serpenyőt, a negyedik a kis csészét és az ötödik a nagy csészét, a fedőset. S mondták az áldást a népre *egy* mondásban; csupán a templomon kívül történt ez három részben. A templomban Isten nevét magát mondták ki, a templomon kívül csak valamelyik jelzőjét; künn a papok áldásra csak vállukig emelték kezüket, a templomban a fejük fölé; a főpap azonban soha a homlokpléhnél magasabbra nem emelte a kezét. R. Jehuda mondja: A főpap is emelheti a kezét hom-

loklélhénél magasabbra, mert meg van írva: „Áron felemelvén az ő kezeit a népre, megáldá őket“. (Mózes III. 9, 22.)

Ha a főpap maga akart áldozni, fölhaladt a lépcsőzeten, az előljáró kísérte. Amint feléig értek, ez megfogta a főpap jobbját s fölvezette a főpapot. Az első pap aztán az áldozat fejét és lábát adta föl a főpapnak, aki rátette a kezét s a tagokat földobta az oltárra. A második ekkor az elsőnek a két első lábát adta át, aki aztán fölnyújtotta a főpapnak, ez pedig rátette kezét s feldobta a két lábat; a második ekkor elment, de a többiek ugyanúgy adták az állat testrészeit föl a főpapnak, aki mindig rávetette ezekre a tagokra kezét s aztán feldobta őket. Ha úgy tetszett neki, megtehetette, hogy csupán rávetette a kezét és másokra bízta a feldobást.

Ezután körüljárta az oltárt. Hol kezdte? Az oltár délkeleti sarkán, az északkeleti felé, az északnyugati felé, a délnyugati felé. Ezután bort adtak föl neki italáldozásra.

Az előljáró az oltárszönyegen állt, kezében a kendők; két pap az áldozati állat kövérjének (márvány) asztala mellett, ezek ezüst kürtöket tartottak. Hármat fujtak a kürtökbe: egyet lökőhangut, egyet recsegőt s egyet újra lökőhangut; odajöttek s odaálltak Ben Arza¹ mellé. Egyik jobbfelől, másik balfelől. Amint a főpap az italáldozat kiöntésére lehajolt, az előljáró meglengette a kendőket, Ben Arza pedig verte a cimbalmot és a leviták azonnal énekelni kezdtek. Amint egy-egy szakasz végére értek, kürtszó hangzott és a nép leborult; minden egyes szakasz után megfújták a kürtöket és mindenki leborult.

Ez volt a mindennapi áldozat rendje a mi Istenünk templomában, óh bár tetszenék Őneki, hogy temploma minél előbb épüljön napjainkban! Amen.

Az énekek, amelyeket a leviták énekeltek a templomban, ezek voltak: a hét első napján: a 24. zsoltár; a második napon: a 48. zsoltár; a harmadik napon: a 82. zsoltár; a negyedik napon: a 94. zsoltár; az ötödik napon: a 81. zsoltár; a hatodik napon: a 94. zsoltár; szombaton a 92. zsoltár. Ez az utóbbi a jövő világra céloz, arra a napra, amely majd teljes nyugalmat és lelki békességet fog adni az örök életben.

¹ Neve egy férfinak, aki a cimbilverés tisztét töltötte be; Sekalim 5, 1.-ben más tisztvivők sorában név szerint említik.

A bölcsek Nagy Sándor előtt.

Tíz dolgot kérdezett macedóniai Sándor a Dél véneitől. Így szólt hozzájuk:

— Melyik távolság nagyobb, az égé a földtől, vagy pedig a keleté a nyugattól?

Így feleltek neki:

— A keleté a nyugattól. Erről abból győződhetel meg, hogy íme, amikor a nap reggel fölkel, mindenki belenézhet, éppen úgy akkor is, ha este leszáll, de amikor az ég közepén áll, nem mindenki nézhet bele.¹ A bölcsek (tudósok) azonban ezt mondják: — Mindkét dolog egyformán távol van egymástól, ahogyan a 103. zsoltár 11. és 12. része mondja: „Mert mely igen magas az ég a földtől, olyan igen nagy az ő jóvolta az ötet féldökhöz. Mely távol vagy a napkelet a napnyugattól, oly messze vetette tőlünk a mi bűneinket“. Mert ha az egyik (távolság) nagyobb volna a másiknál, akkor mindkét vonatkozásban (Isten jóvolta és Isten bünbocsánata mellett) a nagyobbik távolságnak kellene említettetnie. És vajjon miért nem nézhet bele mindenki a napba, amikor ez közepén áll az égnek? Mert egyenest fölöttünk áll és semmi sem takarja el.²

Ezután ezt kérdezte tőlük:

— Mi teremtett előbb, az ég vagy a föld? — Ők így feleltek:

— Az ég teremtett előbb, mert meg van írva (Mózes I. 1, 1.): „Kezdetben teremté Isten a mennyet“ stb.

Aztán ezt kérdezte tőlük:

— A világosság teremtett-e előbb vagy a sötétség? — Ők erre így szóltak hozzá:

— Ez olyasvalami, amit nem tudunk megmondani neked. *Kérdés.* Hiszen azt kellett volna mondaniok: Előbb a sötétség teremtett, mert meg van írva (Mózes I. 1, 2.): „A föld pedig vala ékesség nélkül való és puszta és setétség vala a mélységnek színén“, és aztán meg van írva a 3. részben: „Akkor monda Isten: Legyen világosság és lett világosság“? *Felelet.* Ők így gondolkodtak: — Hátha fogja magát és ezt

¹ Ha távolabb van a nap, az ember jobban nézhet bele. Hasonló kérdés: Sanh. fol. 91a.

² Míg ellenben reggel és este a magas hegyek gyöngítik a nap fényét.

kérdezi tőlünk: Mi az a fönn, mi az a lenn, mi az, ami előbb volt és mi az, ami azután (a jövőben) lesz? *Kérdés.* Ha tehát így áll a dolog (hogy tudniillik a vének attól féltek, hátha Sándor azt kérdezi majd tőlök, mi az a fönn, mi az a lenn stb.³), akkor hát arra a kérdésére is, hogy mi teremtetett előbb, az ég-e vagy a föld, így kellett volna válaszolniok: nem tudjuk? *Felelet.* Eleinte azt gondolhatták, csupán véletlenség, hogy ily kérdést intéz hozzájuk; amint azonban tapasztalniok kellett, hogy újra föltette a kérdést,⁴ így gondolkodtak: Nem mondjuk meg neki, mert hátha fogja magát s ezt kérdezi majd: Mi az a fönn, mi az a lenn, mi volt már előbb, mi lesz azután?

Erre most már ezt kérdezte tőlük:

— Kit szoktak bölcsnek nevezni? — Ők így feleltek:

— Kicsoda bölcs? Olyan ember, aki azt, aminek következnie kell (= a következményeket) előre látja. — Továbbá ezt kérdezte:

— Kit szoktak hősnek nevezni? — Ők így feleltek:

— Kicsoda hős? Az olyan ember, aki a szenvedélyeit meg tudja fékezni. — Aztán ezt kérdezte:

— Kit szoktak gazdagnak mondani? — Ők így feleltek:

— Kicsoda gazdag? Az olyan ember, aki örül a maga osztályrészének (aki a maga osztályrészével megelégszik). — Továbbá ezt kérdezte tőlük:

— Mit kelljen tennie valakinek, hogy az életét megóvhasssa? — Ők így feleltek:

— Ölje meg maga-magát (a szenvedélyeit). — Aztán ezt kérdezte tőlük:

— Mit kelljen tennie valakinek, hogy meghaljon? (Mivel idézi magára az ember a halált?) — Feleltek:

— Éljen nagyon is eleven életet (hajszoljon gyönyöröket). Aztán ezt kérdezte tőlük:

— Mit kelljen tennie valakinek, hogy embertársai szeretét megnyerje? Ők így feleltek:

— Gyűlölje a királykodást (királyi méltóságot) és az uralmat.⁵ Erre ő így válaszolt nekik:

³ Ezekbe a kérdésekbe nem szabad belemélyedni.

⁴ Ujabb, ezzel kapcsolatos kérdéseket intézett hozzájuk.

⁵ Ne törekedjék uralomra, hatalomra.

— Az én tanácsom jobb a tieteknél, (t. i. én jobb feleletet tudok erre, mint ahogy ti feleltetek), nevezetesen: Szeresse a királykodást és az uralmat⁶ és teremtsen az emberek fiainak jó sorsot.⁷ Azután ezt kérdezte tőlük:

— Hol lakják az ember inkább: a tengeren vagy a szárazföldön? Ők így feleltek:

— A szárazföldön, mert az összes tengerjáró utasok, (tulajdonképen mindazok, akik leszállnak a tengerre) mindaddig nem bírnak megnyugodni, míg újra szárazföldre nem jutnak. Majd ezt kérdezte tőlük:

— Vajjon melyik a legbölcsebb közöttetek? Ők erre így feleltek:

— Valamennyien egyenlők vagyunk ebben a tekintetben, mert minden dologra vonatkozóan, amit csak kérdeztél tőlünk, valamennyiünk azonos véleményével válaszoltunk neked. Erre így szólt hozzájuk:

— Miért dacoltok velünk?⁸ Ők így feleltek:

— A Sátáné itt a győzelem.⁹ Végül így szólt hozzájuk:

— Hátha most királyi kedvem úgy határoz, hogy megölessenek? Ekkor így szóltak hozzá:

— Ily hatalom mindenesetre van a király kezében, de hazugság nem illik a királyhoz.

Erre azonnal biborruhát adatott rájuk és mindegyikük nyakába aranyláncot akasztott.

Sándor az amazonoknál és az Édenkert előtt.

Szólt (Sándor) hozzájuk (a vénekhez):

— Afrika földjére (helységébe) akarok utazni. Ekkor így szóltak hozzá:

— Azt nem teheted meg, mivelhogy sötét hegyek választják azt el (innen). Szólt hozzájuk:

— El kell mennem oda, azért is kérdezlek hát, mit cselekedjem? Így szóltak hozzá:

⁶ Az én tanácsom jobb a tieteknél: uralomra és hatalomra törekedjék.

⁷ Igyekeztek jótetteket sokasítani az emberek között.

⁸ Miért nem tértek a mi vallásunkra, hiszen mink vagyunk a többség

⁹ Értelme: A Sátán bálványimádásra csábított el benneteket.

— Hozass lybiai szamarakat, amelyek a sötétségben is tudnak járni és hozass köteleket, aztán pedig kössed egyik végét a kötélnek ahhoz a helyhez, ahol a sötétség kezdődik, a kötél folytatását pedig tartsad a kezvedben, hogy megtalálhassad majd a visszavezető utat.

Igy cselekedett, elment és eljutott egy városhoz, amelynek egész lakossága csupa nő volt. Sándor háborút akart indítani ellenök. A nők azonban így szóltak hozzá:

— Ha megölsz minket, azt mondja majd rólad a hír: Asszonyokat ölt meg; ha pedig mink ölünk meg téged, azt mondja majd a hír: Olyan király, akit asszonyok öltek meg! — Ekkor így szólt hozzájuk:

— Hozzatok kenyeret nekem! — Erre hoztak elébe aranyból való kenyeret arany asztalon. Most ezt kérdezte tőlük:

— Hát aranyból való kenyeret esznek az emberek? — Erre így szóltak hozzá:

— Ha csak kenyér kell neked, vajjon nincs-e a te városodban kenyér, hogy föl kellett kerekedned és idejőnnöd?

Midőn felkészült, hogy elmenjen onnan, ezt írta a város kapujára:

— Én, Sándor, Macedóniának ura, nagy bolond voltam, hogy idejöttem Afrika földére (városába), ahol asszonyoktól kellett okos dolgot tanulnom.

*

Tovább jutván útján, forrás mellé telepedett pihenni, kenyeret evett és kicsi, sózott halak voltak kezében. Ezekbe, amint őket (a forrás vizében) megmosták, hirtelen valami nagyon kellemes illat csapott. Ekkor Sándor így szólt:

— Ebből arra lehet következtetni, hogy ez a forrás az Édenkertből kapja vizét.

Némelyek azt mondják: Merített a vízből és megmosta arcát vele. Mások pedig azt mondják:

— (Patak volt az és) ő addig ment a víz eredete felé, míg csak el nem ért az Édenkert bejáratáig. Ott így kiáltott:

— Nyissatok kaput nekem! — Ámde onnan ezeket az igéket kiáltották feléje (118. zsolt. 20. v.):

— „Az Örökkévalónak kapuja ez, (csak) igazaknak szabad itt belépniök!”

— Király vagyok én — válaszolt — és nagyon tisztelnek engem, adjatok valamit nekem!

Ekkor emberkoponyát adtak neki. Magával vitte és rátette a mérleg egyik serpenyőjére és minden ezüstjét, aranyát, amije csak volt, rátette a mérleg másik serpenyőjére, de amaz súlyosabb volt ennél. Ekkor ezt kérdezte Mestereinktől:

— Mi ez? — Ők így feleltek neki:

— Ez ama emberi szemgolyó, amely nem bír eltelni.¹
Ekkor ezt kérdezte tőlük:

— Honnan tudjam, hogy ez csakugyan így van?
Így feleltek:

— Csippents föl valami kevés port és hintsed meg vele;² azonnal könnyebbé billen majd az a serpenyő, mert meg van írva a Példabeszédek 27. fejezetének 20. részében: „A pokol és a feneketlen mélység soha sem telíthetők el és az embernek szeme soha jól nem lakik.“

¹ Nincs annyi kincsed, hogy az ember beérné vele.

² Hogy a szem a kincseket ne láthassa.

מדות

Middoth.

Mértékek.

Middoth traktátusa a Szent Templom méreteiről és berendezéséről szól. Beszél az éjjeli őrszolgálatról, melyet a Szentélyben végeztek, beszél a Templomról, a templomkapukról, a templomi előudvar északi oldalán levő tűzhelyről, a Templomhegyről, annak falairól és előudvarairól, az égő áldozati oltárról, a vízmedencéről, az előudvarról és kamráiról és a kockacsarnokról.

Az előudvar és kamrái. A kockakövekből épült terem.

Az előudvar kiterjedése hosszában százhetvennyolc rőf, szélességében pedig harmincöt rőfnyi volt. Keletről Nyugat felé száznyolcvanhét, még pedig: az izraeliták helye tizenegy rőf, a papoké tizenegy, az oltáré harminckettő, onnan a templomig huszonkettő, ez maga száz és mögötte még tizenegy.

Északtól Délnek százharmincöt rőf, még pedig: följáró és oltár hatvankét rőf, az oltártól a vágóhelyekig nyolc, a vágóhelyek tere huszonnégyszázötven, a vágóhelyektől az asztalokig négy, onnan a rövid oszlopokig négy, ezektől az előudvar faláig nyolc, a többit a feljáró és a fal közötti terület és az oszlopok helye teszi.

Hat kamara volt az előudvaron, három északon, három pedig délen. Az északiak: a sózókamara, a Parva¹ és az

¹ Állítólag az építőjének neve volt.

öblögetők kamarája; az elsőben sót hintettek az áldozatra, a másodikban besózták az áldozatok bőrét és a tetején a főpap fürdője volt, amelyben az engesztelődés ünnepén megmerült; a harmadikban pedig az áldozatok beleit öblögették. És ebből lépcső vitt a Parva-kamarába.

A déliek: a fáskamara, a külföldieké és a faragott kövekből épült kamara. Hogy az elsőt mire használták, arról R. Eliezer ben Jákob azt mondja: — Elfelejtettem. Abba Saul azt mondja: — A főpap kamarája volt ez, és a másik kettő mögött volt; mindhárom közös tető fedte. A második kamra neve abból ered, hogy benne a Babylonból visszatértek állandó kutat csináltak, kerek kutat; ebből a kutból látták el vízzel az előudvart. A faragott kövekből épült kamarában a nagy Synhedrion tartotta üléseit. Rendszerint a papságot kellett megbírálnia. Ha valamely pap hasznavehetetlennek bizonyult, az illető gyászt öltött és egészen gyászba burkolódzottan ment el; ha pedig semmi kivetnivaló nem akadt rajta, fehérbe öltözött és végezte a templomi szolgálatát a többi pappal; és az ilyen esetet nagy örömmünepséggel ünnepelték meg, hogy ime Áron utódjában semmi hiba nem volt található és szóltak ekképen: — Dicsértessék Isten, hogy Áron utódja hibátlannak bizonyult! És dicsértessék Isten, aki Áront és ennek utódait választotta, hogy előtte a szentek szentjében álljanak és néki szolgáljanak.

נדה

Nidda.

A (női) tisztátalansági állapot.

A Niddah traktátusa a Misna hatodik Rendjébe, a Taharoth-ba (Tisztaságok) tartozik, mely cím eufemisztikus, amennyiben az a Rend épp a rituális szempontból való tisztátalanságokat tárgyalja. A holttest-okozta, kiütés-okozta tisztátalanságok, a fürdőzés törvényei, a magfolyós törvényei mellett az egyik traktátusban — és ez a mi traktátusunk — az asszonyi tisztátalan állapot (a menstruáció és a gyermekágyas nő) törvényei olvashatók. A tárgyalás folyamán sok egyébéről is szó esik, mint alant olvashatjuk.

Halotti ruhák.

R. Janai így szólt gyermekeihez:

— Gyermekeim! Engem se fekete, se fehér ruhában ne temesetek el; feketében azért ne, mert talán méltónak fogok találtatni és akkor olyan lennék, mint valami gyászoló a lakodalmások között; fehérbe pedig azért ne, mert talán nem találatom méltónak és akkor olyan lennék, mint valami vőlegény a gyászolók között; inkább csak olyan leplekben temesetek el, amelyek finom olajjal átitatottak és valami tengerparti városból valók.

Néhány tudósnak a jelentősége.

Tanították: — Abba Saul ezt mondja: — Sírásó voltam s egyszerre csak megnyílt alattam egy sír odva és én hirtelen benne álltam egy halottnak a szeme golyójában egészen az

orromig. Amint visszajutottam, azt mondták nekem, hogy Absalon szemének golyója volt az. Azt mondogod talán, hogy Abba Saul törpe volt, (akkor a felelet ime ez): Abba Saul az ő korának leghosszabb¹ embere volt; r. Tarfon csak a válláig ért; r. Tarfon pedig viszont a maga korának volt leghosszabb embere és r. Akiba csak a válláig ért; r. Akiba pedig viszont a maga korának volt a leghosszabb embere és r. Méir csak a válláig ért; r. Méir pedig viszont a maga korának volt leghosszabb embere és Rabbi csak a válláig ért; Rabbi pedig viszont a maga korának volt a leghosszabb embere és r. Chija csak a válláig ért; r. Chija pedig viszont a maga korának volt leghosszabb embere és Rab csak a válláig ért; Rab pedig viszont a maga korának volt leghosszabb embere és Rab Jehuda csak a válláig ért; Rab Jehuda pedig viszont a maga korának volt leghosszabb embere és Ada, a tudósok inasa, csak a válláig ért és Pumbeditha község előljárója viszont Ada inasnak csak az ágyékáig ért, az összes többi emberek pedig Pumbeditha község előljárójának csak az ágyékáig értek.

Tizenkét kérdés.

Mestereink ezt tanították: — Tizenkét dolgot kérdeztek Alexandria emberei (lakosai) r. Józua ben Chananjától, amelyek közül három a bölcseségre (bölcsészettudományra), három az agadára, három mindenféle oktalanságra és három a népszokásra vonatkozott.

Az agadára vonatkozó három kérdés a következő. *Kérdés.* Egyszer ezt mondja az Irás (Ezech. 18, 32.): „Mert nem telik kedvem nékem a haldokló halálában,” másszor pedig így szól (Sámuel I. 2, 25.): „Mert az Örkkévalónak úgy tartotta kedve, hogy megölje őket“? *Felelet.* Ott, (az első helyen) arról az esetről van szó, hogy az illetők vezekelnek, ellenben itt (a második helyen) arról van szó, hogy nem vezekelnek. *Kérdés.* Egyszer azt mondja az Irás (Mózes V. 10, 17.): „Nem emeli rád az ő orcáját (nem nézi a tekintélyi), sem megvesztegető ajándékot nem vészen,” másszor pedig ezt mondja

¹ Itt abban az értelemben, hogy a legnagyobb, legkiválóbb.

(Mózes IV. 6, 26.): „Fordítsa az Úr az ő orcáját tereád”? *Felelet.* Itt az ítélet előtt, ott az ítélet után való viselkedésről van szó. *Kérdés.* Egyszer így szól az Írás (132. zsoltár 13.): „Mert választotta Ciont az Örökkévaló,” másszor pedig ezt mondja (Jeremiás 32, 31.): „Mert haragra, dühre ingerelt engem ez a város attól a naptól fogva, amelyen épült mind e mai napig”? *Felelet.* Ott arról az időről van szó, mielőtt Salamon még feleségül vette a Faraó leányát, itt ellenben arról az időről van szó, miután Salamon már feleségül vette a Faraó leányát.

A balgaságokra vonatkozó három kérdés a következő: (Kérdezték tőle:) Lót felesége (ha megérintik), vajjon tisztátalanná tesz-e? Így felelt nekik: Hulla tisztátalanná tesz, de szószobor nem tesz tisztátalanná. (Erre aztán ezt kérdezték tőle:) Tisztátalanná tesz-e a sunamita nő fia (akit Elisa a halottaiból föltámasztott)? Így felelt nekik: Hulla tisztátalanná tesz, de élő ember nem tesz tisztátalanná. (Végül ezt kérdezték tőle:) Szükségük van-e vagy sem a halottaknak a jövőben (a föltámadás idején) tisztító hamvazásra (a vörös tehén hamujával való meghintésre) a harmadik és a hetedik napon? Így felelt nekik: Ha majd újra megélednek, ki fogjuk eszelni.

A közerkölcsre vonatkozó dolgok a következők: (Kérdezték tőle:) — Mit kelljen tennie valakinek, hogy bölcsé legyen? Ő pedig így felelt: — Fejlessze tanulmányait és csökkentse a kalmárkodását. Erre így válaszoltak neki: — Sokan cselekedtek ekként, de semmi hasznát nem látták; kérjen inkább irgalmat Attól, akié minden bölcsesség, ahogyan a Példabeszédek Könyvében (2, 6.) olvasható: „Mert az Örökkévaló ad bölcseséget, az ő szájából megismerés és megértés ered.” R. Chija ezt tanította: — Olyan az, mint annak a hús-vér valóságú királynak az esete, aki a szolgáinak lakomát rendezett és abból, ami előtte volt, küldött a barátainak. *Kérdés.* Ha bölcseséget fohászzkodással szerezhet meg az ember Istentől, minek akkor oly sokat tanulni? *Felelet.* Az egyik dolog a másik nélkül semmit sem ér.

(Azután ezt kérdezték tőle:) — Mit kelljen tennie valakinek, hogy meggazdagodjék? Így felelt nekik: — Fejlessze kalmárkodását és árusítson becsületesen. Erre így válaszoltak neki: — Sokan cselekedtek ekként és semmit sem értek vele;

kérjen inkább irgalmat Attól, akié minden gazdagság, ahogyan meg van írva Haggaj próféta könyvében (2, 8.): „Enyim az ezüst és enyim az arany, ezt mondja az Örökkévaló, a Seregek Ura.“ *Kérdés.* Ha gazdagság fohászzkodással szerezhető, minek akkor kereskedni? *Felelet.* Egyik dolog a másik nélkül semmit sem ér.

(Végül ezt kérdezték tőle:) — Mit kelljen tennie valakinek, hogy fiúgyermekai szülessenek? Így válaszolt nekik: — Vegyen feleségül magához való nőt és viselkedjék szentes tiszán (jó erkölcsűen) az egyesítő együtthálás órájában. Erre azok így válaszoltak: — Sokan cselekedtek ekként, de semmit sem értek vele; kérjen sokkal inkább irgalmat Attól, akié minden gyermek, ahogyan a 127. zsoltár 3. verse mondja: „Ime az Úrnak ajándékai a fiúk és a szerelem gyümölcse jutalom.“

TARTALOM.

	Oldal		Oldal	
<i>Sebuoth.</i>		<i>Aráchin.</i>		
Az eskü (Jerus. Seb. VI. 5.)	5	Kinek szabad becslést végeznie?		
A tudós tisztelete a bíróság előtt		(Misna I.)	32	
(Fol. 30. b.)	6	Mikor kell a Hallélt imádkozni?		
„A hazugság beszédétől maradj		(Fol. 10. a. b.)	33	
távol“ (Fol. 30. b.)	7	A tiz kísértés (Fol. 15. a. b.)	35	
Biráék előtti eskü (Misna VI. 1.)	9	A vezetők és a nép (Fol. 17. a.)	37	
<i>Zebachim.</i>		<i>Themura.</i>		
Áldozat bemutatásakor (Misna II.)	11	Szóbeli hagyomány törvényeit szabad-e irásba foglalni? (Fol. 14. a. b.)	38	
Az oltár tüze (Fol. 61. b.)	13	<i>Meila.</i>		
A második templom helye (Fol. 62. a.)	14	<i>Themura.</i>		
<i>Chullin.</i>		Ellenséges indulatu határozatok meghiusítása (Fol. 17. a.)		40
Vér elfödése (Misna VI.)	15	<i>Thamid.</i>		
Egy császárnak és leányának istenkáromlása (Fol. 59. b.)	17	A főpap tiszte — A lévíták énekei (Misna VII.)		44
<i>Bechoroth.</i>		A bölcsek Nagy Sándor előtt (Fol. 31. b.)		46
Váltságmódok (Misna VIII.)	21	Sándor az amazonoknál és az Édenkert előtt (Fol. 32. a.)		48
A pusztá elsőszülöttei (Fol. 4. b.)	22	<i>Middoth.</i>		
Józsuá ben Chananja és az Athenaeum bölcsei (Fol. 8. b.)	23	Az előudvar és kamarái (Misna V.)		51
<i>Menachoth.</i>		<i>Nidda.</i>		
A szent jelszálakról való parancsolat (Fol. 43. b.)	29	Halotti ruhák (Fol. 20. a.)		53
A Thóra tanulmányozása áldás (Fol. 99. b.)	39	Néhány tudósnek a jelentősége (Fol. 24. b.)		53
		Tizenkét kérdés (Fol. 69. b. — 71. a.)		54

